

Έντυπο υλικό στα
Θρησκευτικά Α' Λυκείου

**Θρησκεία και σύγχρονος
άνθρωπος**

Τόμος 2ος

Έντυπο προσωρινό υλικό στα Θρησκευτικά Α' Λυκείου

Θρησκεία και σύγχρονος άνθρωπος

**Το έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά δημιουργήθηκε με
την ευθύνη της επιτροπής εμπει-
ρογνωμόνων του Ινστιτούτου Εκ-
παιδευτικής Πολιτικής στο πλαίσιο
υλοποίησης του Υποέργου «Εκ-
πόνηση Προγραμμάτων Σπουδών
Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμι-
ας Εκπαίδευσης και Οδηγών για τον
Εκπαιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών
Προσεγγίσεων» της Πράξης «ΝΕΟ
ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) –**

Νέο πρόγραμμα σπουδών. Το παρόν υλικό συνοδεύει το αντίστοιχο Πρόγραμμα Σπουδών και τον Οδηγό Εκπαιδευτικού.

Για τη σύνταξη του φακέλου προσωρινού υλικού στα Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου εργάστηκαν αμισθί τα μέλη της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων **Καλλιρρόη Ακανθοπούλου, Δρ Θεολογίας, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, και Μαρία Συργιάννη, Δρ Θεολογίας, Σχολική Σύμβουλος Θεολόγων, και οι θεολόγοι εκπαιδευτικοί:**

Δήμητρα Παρθένου
Θεολόγος, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Αναστασία Χατζηδημητρίου
Θεολόγος, Εκπαιδευτικός Δευτερο-
βάθμιας Εκπαίδευσης

Σχεδιασμός και μορφοποίηση φα-
κέλου:

Καλλιρρόη Ακανθοπούλου

Εικονογράφηση εξωφύλλου, μετω-
πίδων θεματικών ενότητων και οπι-
σθοφύλλου:

Δέσποινα Χανόγλου

Θεολόγος, Εκπαιδευτικός Δευτερο-
βάθμιας Εκπαίδευσης

❖ **Για τη μετάφραση της Αγίας Γρα-**
φής χρησιμοποιήθηκε η έκδοση
της Βιβλικής Εταιρίας.

- ❖ Για πληρέστερες βιβλιογραφικές αναφορές και παραπομπές βλ. στις αντίστοιχες διδακτικές ενότητες του (αναθεωρημένου) Οδηγού Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Λυκείου.
- ❖ Τα σύμβολα δηλώνουν το τέλος κάθε δραστηριότητας.

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΦΑΚΕΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

**Έντυπο υλικό στα
Θρησκευτικά Α' Λυκείου**

Τόμος 2ος

Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

1.4. ΗΘΟΣ

**Ἠθος, ηθικισμός, ηθικολογία,
ηθική, υποκρισία.**

- 1. ηθική: 1α.** το σύνολο των θεσμοθετημένων κανόνων μιας κοινωνίας που καθορίζουν τη συμπεριφορά των ατόμων με βάση το κοινωνικά αποδεκτό, το καλό και το κακό: Βικτοριανή ~ . Σύμφωνα με την παραδεδεγμένη ~ . Η ~ της αστικής τάξης στις αρχές του αιώνα. [...]
- 2. ηθικολογία:** άποψη διακηρυγμένη συνήθως με ζήλο, πάθος και στενό πνεύμα, για το τι είναι καλό ή κακό σύμφωνα με την

τρέχουσα ηθική: Άφησε τώρα τις ηθικολογίες.

3. ήθος: 1α. η ηθικότητα του ατόμου. οι ιδιότητες του χαρακτήρα του που βρίσκονται σε αρμονία με τα διδάγματα της ηθικής: Η αγωγή διαμορφώνει το ~. Έχει ανώτερο ~. Διακρίνεται για το επιστημονικό του ~. ~ είναι η απόλυτη έλλειψη ιδιοτέλειας. || ο χαρακτήρας: Το ~ των τραγικών ηρώων. Η μουσική εξημερώνει τα ήθη. [...] β. οι καθιερωμένες ηθικές αντιλήψεις και η αντίστοιχη με αυτές συμπεριφορά στα πλαίσια μιας κοινωνίας ή μιας εποχής: Τα πολιτικά ήθη. Έκλυση ηθών. Προσβολή των ηθών. Χρηστά ήθη. Νέοι καιροί, νέα ήθη.

Τμήμα ηθών και λεσχών, αστυνομική υπηρεσία που ασχολείται κυρίως με τον έλεγχο της πορνείας. Γυναίκα ελευθερίων ηθών, πόρνη. [...]. 2. (πληθ.) παραδοσιακοί κανόνες κοινωνικής διαβίωσης, που διαμορφώνονται με την ιστορική εξέλιξη: Τα ήθη και τα έθιμα του ελληνικού λαού. Τα ήθη των αγρίων.

4. υποκρισία: η ιδιότητα και ο τρόπος συμπεριφοράς του υποκριτή: Απεχθάνομαι την ~ των ανθρώπων. Αυτό που κάνεις είναι ~.
5. υποκριτής: I. αυτός που υποκρίνεται, που προσποιείται ανύπαρκτα συναισθήματα ή συμπεριφέρεται με τρόπο που δεν

ανταποκρίνεται στις πραγματικές διαθέσεις του. **ΙΙ.ηθοποιός** του αρχαίου δράματος και γενικότερα ηθοποιός του θεάτρου συνήθ. σε πρωταγωνιστικό ρόλο και σε έργα που θεωρούνται ότι έχουν υψηλή καλλιτεχνική αξία.

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Ιδρύματος Μ. Τριανταφυλλίδη

6. **ηθικιστής, ηθικίστρια**: πρόσωπο που ελέγχει τα ήθη των άλλων, που επιδιώκει ή πρεσβεύει την αυστηρή τήρηση ηθικών κανόνων, λ.χ. με την εφαρμογή περιορισμών, λογοκρισίας κ.λπ. **ΣΥΝ.** ηθικολόγος, σεμνότυφος. — ηθικισμός (ο), ηθικιστικός, -ή, -ό, ηθικιστικ-ά | -ώς επίρρ.

Μπαμπινιώτης, Γ. (2002²). Λεξικό

της Νέας Ελληνικής Γλώσσας με
σχόλια για τη σωστή χρήση των λέ-
ξεων. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

7. Η χριστιανική θεώρηση της ηθικής

**Αυτό λέγεται ήθος: είναι ο τρό-
πος που ζούμε τη ζωή μας. Με αυ-
τήν την έννοια το ήθος και η ζωή
είναι σύμφυτα. Δεν μπορείς να ζή-
σεις χωρίς ένα νόημα και δίχως κά-
ποιο τρόπο εμπίωσης αυτού του
νοήματος. Ίσα ίσα μάλιστα, από
τον τρόπο που ζούμε τη ζωή μας
αποφαινόμεστε αν τη χαιρόμαστε
ή όχι, αν ευτυχούμε ή δυστυχούμε,
αν τελικά ο βίος μας είναι αβίωτος.**

**Όταν το ήθος συστηματοποιεί-
ται και θεωρητικοποιείται, τότε συ-
γκροτείται ηθική. Πρόκειται για τη**

γενίκευση και την κωδικοποίηση του τρόπου της ζωής, που διατυπώνεται με απαγορεύσεις («ού», «μή») και προτροπές, αρνητικά και θετικά, όπως χαρακτηριστικά εμφανίζεται στο μωσαϊκό δεκάλογο [...]. Η ηθική είναι συστηματική, ενώ το ήθος μένει εφαρμοσμένο, βιωμένο. Η ηθική είναι η θεωρία του ήθους. Πρόκειται για τη βιωμένη πρακτική που εκφράζεται με θεωρητικούς όρους. [...]

Ανάμεσα στην ηθική και στον ηθικισμό υπάρχει τεράστια διαφορά. Εντελώς άλλο είναι η ηθική ως θεωρία του ήθους και ολότελα διαφορετικό μέγεθος συνιστά ο ηθικισμός ή ο μοραλισμός (ηθικοκρατία, ηθικολογία). Πρόκειται για την απολυτοποίηση της ηθικής και τη

μονομέρεια του ήθους. Ηθικισμός είναι η υπερβολή της ηθικής. Όπως η έλλειψή της, συνιστά την ανηθικότητα, την αήθεια, έτσι και η υπερβολή της ηθικής φέρνει στην ηθικολογία.

Αν η ηθική είναι σύμφυτη με τη ζωή, όπως τη περιγράψαμε προηγουμένως, η ηθικοκρατία είναι αντίθετη στη ζωή. Ο ηθικισμός είναι το καρκίνωμα της ηθικής. Το «γράμμα» της ηθικολογίας νεκρώνει το «πνεύμα» της ζωής. Έτσι ο ηθικισμός σκοτώνει το ήθος, επειδή απολιθώνει τη ζωή. Γι' αυτό τελικά η ηθικολογία αναιρεί την ηθική. Άλλο είναι το ηθικό και εντελώς άλλο είναι το ηθικιστικό ή ηθικολογικό.

Η ηθική χρειάζεται. Ο ηθικισμός

περισσεύει. Όπως το ήθος είναι απαραίτητο στη ζωή μας, έτσι και η ηθική θεωρία είναι αναγκαία. Όμως η ηθικολογία ως νέκρωση της ζωής είναι περιττή και επιζήμια. Τι κοινό υπάρχει ανάμεσα στο λαό και στο λαϊκισμό, στο έθνος και στον εθνικισμό, στην ευσέβεια και στον ευσεβισμό, στο ήθος και στον ηθικισμό; Κάθε -ισμός είναι η άρνηση του υποτιθέμενου φορέα του: ο ευσεβισμός της ευσέβειας και ο ηθικισμός του ήθους.

Το πιο αποτελεσματικό όπλο εναντίον του ηθικισμού είναι η ηθική. [...]

Αν κάποιος μας ρωτήσει πως τέλος πάντων διαχωρίζουμε την ηθική από την ηθικολογία, θα του απαντήσουμε με απλά παραδείγ-

ματα. Ο δεκάλογος του Μωυσή είναι ηθική, αλλά ο φαρισαϊσμός είναι ηθικισμός. Το «οὐ κλέψεις, οὐ φονεύσεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις» συνιστούν ηθική. Όταν όμως ο Χριστός θεραπεύει ασθενείς κατά την ημέρα του Σαββάτου, προκαλεί τη δυσφορία των ηθικιστών εκείνου του καιρού για τη δήθεν παραβίαση της ιερᾶς αργίας. Και η απάντησή Του μένει αποστομωτική: «τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον» (Μαρκ. 2,27).

Οι φαρισαῖοι ηθικολόγοι μέμφονταν τον Ιησού για τις συναναστροφές Του με πόρνες και τελώνες. [...] Όλο το Ευαγγέλιο μπορεί να αναγνωσθεί ως μία διαρκῆς διαχωριστική γραμμὴ ἀνάμεσα στην ηθική

και στην ηθικολογία.

Μπέγζος, Μ. (1996).
Ψυχολογία της θρησκείας.
Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 1-4.

1. Μτ 7, 21: «Στη βασιλεία του Θεού δε θα μπει όποιος μου λέει “Κύριε, Κύριε”, αλλά όποιος κάνει το θέλημα του ουράνιου Πατέρα μου».

2. Μτ 23, 1-28: **Αντίθεση Φαρισαίων και μαθητών (απόσπασμα)**

Τότε ο Ιησούς μίλησε στο πλήθος και στους μαθητές του και τους είπε: «Τη θέση του Μωυσή ως δασκάλου την πήραν οι γραμματείς και οι Φαρισαίοι. Όσα λοιπόν σας

λένε να τηρείτε, να τα τηρείτε και να τα πράττετε· να μην κάνετε όμως κατά τα έργα τους, γιατί λένε μόνο και δεν πράττουν. Φτιάχνουν φορτία βαριά, που δύσκολα σηκώνονται, και τα φορτώνουν στους ώμους των ανθρώπων, ενώ οι ίδιοι δε θέλουν ούτε με το δάκτυλό τους να τα κινήσουν. Όλα τα έργα τους τα πράττουν για να κάνουν καλή εντύπωση στους ανθρώπους. Πλαταίνουν τα φυλακτά τους και φαρδαίνουν τις άκρες από τα ιμάτιά τους. Τους αρέσουν οι καλύτερες θέσεις στα δείπνα και τα πρώτα καθίσματα στη συναγωγή, να τους χαιρετούν με σεβασμό στην αγορά και να τους φωνάζουν οι άνθρωποι “δάσκαλέ μου”.

»Εσείς όμως να μη δεχτείτε να

**σας αποκαλούν “δάσκαλέ μου”.
Ένας είναι ο δάσκαλός σας, ο Χριστός· κι εσείς όλοι είστε αδερφοί.
Και πατέρα σας μην ονομάσετε κανέναν στη γη, γιατί ένας είναι ο Πατέρας σας: ο ουράνιος. Μην ονομασθείτε “ηγήτορες”, γιατί ο ηγήτοράς σας είναι ένας: ο Χριστός. Ο πιο σπουδαίος από σας να είναι υπηρέτης σας. Γιατί όποιος υψώσει τον εαυτό του θα ταπεινωθεί· κι όποιος ταπεινώσει τον εαυτό του θα υψωθεί».**

Ταλανισμός των γραμματέων και των Φαρισαίων

«Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί κατατρώτε τις περιουσίες των χηρών, κάνετε όμως μεγάλες προσευχές για να φανείτε καλοί· [...]

»Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί κλείνετε στους ανθρώπους το δρόμο για τη βασιλεία των ουρανών. Ούτε εσείς μπαίνετε ούτε το επιτρέπετε σ' όσους θέλουν να μπουν. [...]

»Αλίμονό σας, οδηγοί τυφλοί, που λέτε: “όποιος ορκιστεί στο ναό ο όρκος του δεν πιάνει, όποιος όμως ορκιστεί στο χρυσάφι του ναού πρέπει να τηρήσει τον όρκο του”. Μωροί και τυφλοί, τι είναι μεγαλύτερο: το χρυσάφι ή ο ναός που αγιάζει το χρυσάφι; [...]

»Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί δίνετε στο ναό το ένα δέκατο από το δυόσμο, το άνηθο και το κύμινο, και δεν τηρείτε τις σπουδαιότερες εντολές του νόμου, τη δικαιοσύνη,

την ευσπλαχνία και την πιστότητα. Αυτά όμως έπρεπε να κάνετε, χωρίς βέβαια να παραμελείτε κι εκείνα. Τυφλοί οδηγοί, που περνάτε από στραγγιστήρι το κουνούπι και καταπίνετε ολόκληρη καμήλα.

»Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί καθαρίζετε το εξωτερικό του ποτηριού και του πιάτου, το περιεχόμενό τους όμως προέρχεται από αρπαγή και αδικία. [...] »Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί μοιάζετε με τάφους ασβεστωμένους, που εξωτερικά φαίνονται ωραίοι, εσωτερικά όμως είναι γεμάτοι κόκαλα νεκρών και κάθε λογής ακαθαρσία. Έτσι κι εσείς, εξωτερικά φαίνεστε ευσεβείς στους ανθρώπους, κι εσωτερικά είστε γεμάτοι

ΥΠΟΚΡΙΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΟΜΙΑ.

Ηθικές προκλήσεις του καιρού μας, διάσταση θεωρίας και πράξης. Η χριστιανική διδασκαλία.

- 1. Δημοσιεύματα (ηλεκτρονικών) εφημερίδων**
  - α. «Διάσταση λόγων και έργων»**

02/02/2015

Όταν βρισκόμαστε σε περισυλλογή, μόνοι με τον εαυτό μας, τότε έχουμε τις καλύτερες των προθέσεων όσον αφορά τη συμπεριφορά και τη στάση μας απέναντι στους άλλους.

Θα είμαστε καταδεκτικοί, έτοιμοι να βοηθήσουμε όταν μας χρειαστούν, θα δείχνουμε κατανόηση στις αδυναμίες των άλλων. Δεν θα πικραίνουμε κανέναν, δεν θα κακολογούμε, δεν θα παραβιάζουμε τα δικαιώματα των άλλων, δεν θα ρυπαίνουμε το περιβάλλον που επηρεάζει όλους μας. Γενικά έχουμε όλη την καλή διάθεση να είμαστε σωστοί και να ενεργούμε πάντοτε με γνώμονα το μυαλό και τη συνείδηση. Αλλά όταν έρθει η ώρα των έργων, μικροσυμφέροντα, υπολογισμοί και μικροεγωισμοί δεν μας αφήνουν να προχωρήσουμε στις αποφάσεις μας, δεν μπορούμε να τις κάνουμε πράξη, «να σ' εμποδίζουν

ευτελείς συνήθειες / και μικρο-πρέπειες κι αδιαφορίες», όπως λέει ο μεγάλος Αλεξανδρινός.

Και τότε μένει μια γεύση πικρή, αφού διαπιστώνουμε ότι στην πράξη δύσκολα υλοποιούνται οι καλές προθέσεις. Η ζωή σε κάθε μας βήμα είναι μια συνεχής πάλη ανάμεσα στις καλοπροαίρετες σκέψεις μας και στις ενέργειες στις οποίες τελικά προβαίνουμε. Πολλές φορές σ' αυτή την πάλη βγαίνει νικητής η καλή πρόθεση και τότε ο άνθρωπος βρίσκεται σε ισορροπία και γαλήνη με τον εαυτό του. Στις περιπτώσεις που για οποιονδήποτε λόγο κάνουμε άλλα από αυτά που θα θέλαμε, τότε μας κυριαρχεί μια αδιόρατη θλίψη. Αυτό θα 'λεγα είναι μάλλον

υγιές φαινόμενο γιατί έστω και εκ των υστέρων συνειδητοποιούμε τι έπρεπε ή τι δεν έπρεπε να κά-
νουμε.

Εκεί που η κατάσταση πάσχει και πλέον αποτελεί απάτη και διαφθορά είναι όταν η διάσταση λόγων και έργων είναι αποτέλεσμα συνειδητής επιλογής. Αυτό αφορά όσους διατυπώνουν απόψεις ή δίνουν υποσχέσεις που γνωρίζουν εκ των προτέρων ότι δεν πρόκειται να υλοποιήσουν. [...].

Ντίνος Θεοδότου. Διάσταση λόγων και έργων. Ηλεκτρονική εφημερίδα Παράθυρο, 02.02.2015 (Κύπρος)
<http://www.parathyro/?p=33914>

β. «Κ.: Μετά το σπουδαίο έργο του Μπ., θα είμαι φειδωλή στα λόγια»

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ: 07/11/2016

Μετά το σπουδαίο έργο θα είμαι φειδωλή, γιατί είναι καλό κάποιος να μιλά με έργα αντί με λόγια» δήλωσε η νέα υπουργός [...], παραλαμβάνοντας το χαρτοφυλάκιο από τον προκάτοχό της [...]

**Ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας
ΤΟ ΒΗΜΑ (7.11.2016)**

**[http://www.tovima.gr/culture/
article/?aid=842593](http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=842593)**

Υ. Τρ. προς Ρεπουμπλικανούς: Τελείωσαν τα λόγια χωρίς πράξεις, να παράγουμε έργο

27 ΙΑΝ 2017

“Το σημερινό Κογκρέσο θα είναι απασχολημένο με το μεγαλύτερο νομοθετικό έργο για δεκαετίες ή ακόμη κι από την έναρξη της αμερικανικής πολιτικής ιστορίας,” δήλωσε χαρακτηριστικά ο Τρ. κατά τη χθεσινή ομιλία του προς τους Ρεπουμπλικάνους κοινοβουλευτικούς σε ξενοδοχείο στη Φιλαδέλφεια. “Τελείωσαν τα λόγια χωρίς πράξεις. Πρέπει να παράγουμε έργο,” πρόσθεσε ο ίδιος.

ΕΡΤ (27.1.2017) (Πηγή: Reuters, ΑΠΕ-ΜΠΕ)

24 / 43

<http://www.ert.gr/trab-pros-republikanous-teliosan-ta-logia-choris-praxis-na-paragoume-ergo/>

δ. ΣΤΙΛ: «Χρειάζονται έργα, όχι λόγια»

08/02/2017

Ο Άγγλος τερματοφύλακας παραδέχθηκε ότι η σεζόν δεν έχει εξελιχθεί καλά για τους «πράσι-νους», αλλά εμφανίστηκε αισιόδοξος για την βελτίωση της ομάδας, κάτι που πρέπει να φανεί με έργα και όχι με λόγια.

Ηλεκτρονική εφημερίδα
[sports-fm.gr](http://www.sport-fm.gr/) (8.2.2017)
[http://www.sport-fm.gr/
article/3331097](http://www.sport-fm.gr/article/3331097)

25 / 43

2. Γρηγορίου Νύσσης, Μίμηση της θείας φύσεως

«Αν λοιπόν κανείς παρουσιάζεται να φορεί σαν προσωπείο το όνομα του Χριστού, αλλά δε δείχνει στη ζωή του όσα έχουν σχέση με το όνομα τούτο, δημιουργεί ψεύτικη εντύπωση για το όνομα του Χριστού, γιατί, σύμφωνα με το παράδειγμα, φόρεσε κατά κάποιο τρόπο στον πίθηκό του μια μάσκα, που παριστάνει ανθρώπινη μορφή. Και αυτό συμβαίνει, επειδή ο Χριστός δεν υπάρχει περίπτωση να μην ενσαρκώνει τη δικαιοσύνη, την ηθική καθαρότητα, την αλήθεια και την αποξένωση από κάθε κακία ούτε είναι δυνατό ο χριστιανός (ο αληθινός βέβαια χριστιανός) να μην παρουσιάζει τον εαυτό του να συμμετέχει έμπρακτα στις αρετές αυτές.

Λοιπόν, αν θα μπορούσε κάποιος να παρουσιάσει με ορισμό το νόημα του Χριστιανισμού, θα πούμε ότι Χριστιανισμός είναι η μίμηση της θείας φύσεως».

**Γρηγορίου Νύσσης.
Τι των Χριστιανών όνομα
ή επάγγελμα. Ε. Π. 46, 244.**

**Μακάριος ο Αιγύπτιος (;). Αρμονία
λόγων και έργων και εμπειρίας**

**«Άλλο είναι να μιλήσει κανείς
για το ψωμί και το τραπέζι, και
άλλο είναι να φάει και να γνωρίσει
τη νοστιμάδα του ψωμιού και να
ενισχυθούν όλα τα μέλη του σώμα-
τός του. Άλλο είναι να ειπεί κανείς**

**κάτι με λόγια για ένα παρά πολύ
γλυκό ποτό, και άλλο είναι να βγει
να το πάρει από την ίδια την πηγή
του και να χορτάσει με τη γεύση
του γλυκύτετου αυτού ποτού. Άλλο
είναι να μιλήσει κανείς για πόλεμο
και για γενναίους αθλητές και πολε-
μιστές, και άλλο είναι να πάει στο
πεδίο της μάχης και να συμπλακεί
με τους εχθρούς, και να μπει και να
βγει, και να λάβει και να δώσει, και
να φέρει ο ίδιος στον εαυτό του τα
βραβεία της νίκης. Κάτι παρόμοιο
συμβαίνει και στα πνευματικά ζη-
τήματα. Άλλο είναι να εξηγεί κανείς
τους θείους λόγους με κάποια γνώ-
ση και με τη λογική, και άλλο είναι
να κατέχει το θησαυρό, τη χάρη,
την αίσθηση, και την ενέργεια του
αγίου Πνεύματος πραγματικά και**

έμπρακτα και με τέλεια βεβαιότητα στην ψυχή του και στο νου».

(Περικοπή από την 27η ομιλία, η οποία αποδίδεται στον Μακάριο τον Αιγύπτιο, Ε.Π. 34, 701).

Σχέση διδασκαλίας (πεποιθήσεων) και ήθους.

1. Βίος και έργο του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου

Ο Ιωάννης, γνωστός ήδη από τον 4ο ή 5ο αιώνα με το επίθετο «Χρυσόστομος», γεννήθηκε στην Αντιόχεια από οικογένεια πιθανόν χριστιανική, στα μέσα του 4ου αι. Ο πατέρας του, Σεκούνδος, δημόσιος λειτουργός υψηλού βαθμού στην

αυτοκρατορική υπηρεσία, άφησε χήρα την εικοσαετή σύζυγό του, Ανθούσα, λίγο μετά τη γέννηση του γιου τους. Η ευσεβής Ανθούσα, ελληνικής καταγωγής, αποφάσισε να αφοσιωθεί στην εκπαίδευση του γιου της. Ο Ιωάννης σπούδασε φιλοσοφία και ρητορική. [...] Στην ηλικία των δεκαοκτώ ή είκοσι χρόνων δέχτηκε το βάπτισμα και διδάχτηκε την Αγία Γραφή και τη θεολογία. Λίγα χρόνια μετά τη βάπτισή του, χειροτονήθηκε διάκονος και μετά ιερέας. Για δώδεκα έτη κήρυττε στους μεγαλύτερους ναούς της Αντιόχειας και απέκτησε έτσι τη φήμη του θαυμάσιου ρήτορα. Το 397 η αυτοκρατορική αυλή τον επέλεξε ως επίσκοπο της πρωτεύουσας [Κωνσταντινούπολη]. Ο Θεόφιλος, Πατριάρχης Αλεξανδρείας, τον

**χειροτόνησε επίσκοπο το 398 με
εντολή του αυτοκράτορα.**

1. Άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος

**Ούτε δέκα χρόνια δεν κράτησε η
αρχιεπισκοπεία του ιερού Χρυσο-
στόμου στην Κωνσταντινούπολη.
Η δράση του άρχισε με τη συγκρό-
τηση ενός επιτελείου από ηθικούς,**

31 / 44 - 45

ικανούς και αφοσιωμένους κληρικούς και μερικές δραστήριες μαθήτριες του. Μαζί τους οργάνωσε και εφάρμοσε ένα πολύπλευρο έργο που κάλυπτε θέματα ιεραποστολής, φιλανθρωπίας, ηθικής κάθαρσης του κλήρου και αναμόρφωσης της λατρευτικής ζωής. Στα πλαίσια της μέριμνας του για τη διάδοση του χριστιανισμού ενδιαφέρθηκε για την αποστολή ιεραποστόλων στη Γοτθία, τη Σκυθία, την Κελτική, την Περσία και τη Φοινίκη, ενώ στους Γότθους που διέμεναν στην Κωνσταντινούπολη παρεχώρησε ιερό ναό για την εξυπηρέτησή τους.

Στην Κωνσταντινούπολη, που ως νέα πρωτεύουσα του ανατολικού τμήματος της αυτοκρατορίας

είχε προσελκύσει απότομα χιλιάδες νέων κατοίκων, στους οποίους πρέπει να συνυπολογιστούν και πάρα πολλοί πρώην δούλοι, υπήρχε ανάγκη για πνευματική καθοδήγηση. Και ο άγιος Ιωάννης κήρυττε ασταμάτητα. Κύρια θέματα των ομιλιών του ήταν η αποφυγή της σκληρότητας προς τους κατώτερους, της φιλαργυρίας και της πολυτέλειας.

Κηρύττοντας όλα αυτά προς τους χριστιανούς δεν τους άφηνε χωρίς το προσωπικό του παράδειγμα. Ο ίδιος ζούσε λιτά και ασκητικά σαν μοναχός, αν και ήταν αρχιεπίσκοπος. Έδωσε αμέσως εντολή και σταμάτησαν τα πλούσια γεύματα που συνηθίζονταν από προκατόχους του. Ό,τι από τη λιτή

ζωή του περίσσευε, κατευθυνόταν στους φτωχούς. Ο ιστορικός Παλλάδιος γράφει: [Ο Ιωάννης] εξέτασε προσεκτικά το ταμείο (της αρχιεπισκοπής), τους προϋπολογισμούς και τις δαπάνες. Διαπίστωσε περιττά έξοδα. [...] Είναι τόσο συγκλονιστικά όσα έλεγε στους κληρικούς του: Η Εκκλησία μας δεν είναι χρυσωρυχείο αλλά θριαμβεύουσα ομάδα αγγέλων [...]. Αν θέλετε να τιμήσετε τον Χριστό, κάνετε το, όταν τον βλέπετε γυμνό στο πρόσωπο των φτωχών. Σε τι ωφελεί αν προσφέρετε στον ναό μεταξωτά και πολύτιμα μέταλλα, αν αφήσετε έξω τον Χριστό και υποφέρετε από το κρύο και τη γυμνότητα; Δεν ωφελεί καθόλου να είναι ο ναός γεμάτος χρυσά σκεύη, αν ο Χριστός πεινάει. [...]

Επτά χιλιάδες φτωχοί (άστεγοι, χήρες, ορφανά, άρρωστοι, ξένοι) τρέφονταν καθημερινά χάρη στη μέριμνα του Αρχιεπισκόπου τους και των αφοσιωμένων συνεργατών του. [...] Έχτισε γηροκομεία, πτωχοκομεία και νοσοκομεία, τα οποία επόπτευαν ευσεβείς και ικανοί κληρικοί. Τα στελέχωσε με ιατρούς και μάγειρες, ενώ, όταν προλάβαινε, πήγαινε και εξυπηρετούσε και ο ίδιος τους αρρώστους.

Ένα μεγάλο μέρος της δραστηριότητάς του απορροφούσε το ενδιαφέρον του για τους φυλακισμένους που την εποχή εκείνη ήταν πολυάριθμοι. Με χρήματα από προσφορές ελευθέρωνε φυλακισμένους για χρέη ή πλήρωνε τα λύτρα των αιχμαλώτων. Πολύ

χαρακτηριστική ήταν η φράση του ότι το χρυσάφι δεν συλλέγεται για να δενόμαστε μ' αυτό (με αλυσίδες και κοσμήματα χρυσά) αλλά για να ελευθερώνουμε τους δεμένους.

[...] Ο ιστορικός Θεοδώρητος περιγράφει παραστατικά τι ήταν για όλους τους εμπειρίστατους ο αρχιεπίσκοπός τους: «Όταν συλλαμβάνεται κάποιος, τον τραβάει για βοηθό. Όταν κάποιος δικάζεται, τον καλεί για συνήγορό του. Ο πεινασμένος του ζητάει τροφή και ο γυμνός ρούχο [...]. Όποιος έχει πένθος του ζητάει παρηγοριά. Άλλος τον παρακαλεί να τον ελευθερώσει από τα δεσμά του κι άλλος τον παίρνει μαζί του για να επισκεφτεί αρρώστους. Ο δούλος σ' αυτόν πηγαίνει για να κλάψει πικρά από αγανάκτηση κατά

του κυρίου του. Η χήρα σ' αυτόν φωνάζει «λυπήσου με», ενώ άλλη σ' αυτόν καταφεύγει, για να θρηνήσει την ορφάνια. Αμέτρητες φροντίδες καταβάλλονται συνέχεια από τον πνευματικό πατέρα για όλους. Οδηγείται κάποιος σε δίκη; Αμέσως ο πατέρας γίνεται συνήγορος. Χτυπάει την πόλη η πείνα; Από συνήγορος γίνεται τροφοδότης. Αρρωσταίνει κάποιος; Ο τροφοδότης γίνεται γιατρός. Έτυχε σε κάποιον πένθος; Ο γιατρός γίνεται παρηγορητής. Χρειάζεται φροντίδα για τους ξένους; Αμέσως γίνεται ξενοδόχος, αυτός που είναι «τοις πάσι τα πάντα» (Α Κορ 9, 22)».

Όταν ο Χρυσόστομος άρχισε να χτίζει λεπροκομείο έξω από την πόλη, ξεσηκώθηκαν εναντίον του

οι πλούσιοι γαιοκτήμονες της περιοχής, γιατί έβλεπαν να μειώνεται η αξία των κτημάτων τους. Επιπλέον, οι δραστηριότητες του αρχιεπισκόπου ενόχλησαν μια μερίδα του κλήρου, που είχε ελεγχθεί για εκκλησιαστικές αυθαιρεσίες, καθώς και την φιλόδοξη αυτοκράτειρα Ευδοξία. Αφορμή υπήρξε η ιδιοποίηση από την αυτοκράτειρα του αμπελώνα μιας χήρας. Η αδικημένη ζήτησε τη συμπαράσταση του αρχιεπισκόπου, ο οποίος αρκετές φορές μεσολάβησε στην αυτοκράτειρα για να επιστρέψει τον αμπελώνα. Αυτό ενόχλησε την Ευδοξία, η οποία με την συνεργασία άλλων επισκόπων, εχθρών του Ιωάννη οργάνωσε Σύνοδο [...] και με ψεύτικο κατηγορητήριο δίκασε και καταδίκασε τον

Ιωάννη σε καθαίρεση. Ακολούθησε εξορία που διακόπηκε εξαιτίας ενός τυχαίου γεγονότος -ενός σεισμού- που φόβισε την αυτοκράτειρα, η οποία διέταξε την επιστροφή του Ιωάννη, όχι όμως και την αποκατάστασή του. Αμέσως μετά, διατάχθηκε από τον αυτοκράτορα ο κατ' οίκον περιορισμός του. Μία σειρά προκλήσεων ανάμεσα στην Ευδοξία και στον Χρυσόστομο οδήγησε τον αυτοκράτορα να υπογράψει τη νέα εξορία του Πατριάρχη, ο οποίος έφτασε στην Κουκουσό της Αρμενίας. Κατά τη διάρκεια τριών χρόνων διαβίωσης σ' εκείνη την περιοχή, ο Χρυσόστομος διατηρούσε τις σχέσεις του με φίλους τόσο από την πρωτεύουσα, όσο και από

την Αντιόχεια, γεγονός που εξόργισε τους εχθρούς του ακόμη μια φορά. Έτσι, αυτοί αποφάσισαν να τον στείλουν πιο μακριά, στην Πιτυούντα (ανατολική όχθη της Μαύρης Θάλασσας). Για αρκετούς μήνες οδοιπορούσε δέσμιος με τη συνοδεία φρουρών, ώσπου οι δυνάμεις του τον εγκατέλειψαν. Κοιμήθηκε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού στα Κόμανα του Πόντου, στις 14 Σεπτεμβρίου 407.

(Σταχυολόγηση κειμένων
και προσαρμογή)

2. Χωρία Καινής Διαθήκης:

- Α Ιω 3, 17-18: «Αλλά αν κάποιος που έχει τα πλούτη του κόσμου δει τον αδερφό του σε κατάσταση ανάγκης και δεν τον σπλαχνι-

στεί, πώς ο άνθρωπος αυτός να έχει μέσα του αγάπη για το Θεό; Παιδιά μου, ας μην αγαπάμε με λόγια και ωραίες φράσεις, αλλά με έργα και αγάπη αληθινή».

■ Α Ιω 4, 20-21: «Αν κάποιος πει «αγαπώ το Θεό», μισεί όμως τον αδερφό του, είναι ψεύτης. Γιατί, πραγματικά, αυτός που δεν αγαπάει τον αδερφό του, τον οποίο βλέπει, πώς μπορεί να αγαπάει το Θεό, τον οποίο δε βλέπει; Αυτή την εντολή μάς έδωσε ο Χριστός: Όποιος αγαπάει το Θεό πρέπει ν' αγαπάει και τον αδερφό του».

■ Ιακ 2, 14-18: Ποιο είναι το όφελος, αδερφοί μου, αν κάποιος λέει ότι έχει πίστη, δεν την αποδεικνύει όμως με έργα; Μήπως

μπορεί μόνη της η πίστη να τον σώσει; Ας πάρουμε την περίπτωση που κάποιος αδερφός ή κάποια αδερφή δεν έχουν ρούχα να ντυθούν και στερούνται το καθημερινό τους φαγητό· αν κάποιος από σας τους πει: «Ο Θεός μαζί σας! Εύχομαι να βρείτε ρούχα και να χορτάσετε φαγητό», ποιο το όφελος, αν δεν τους δώσει κιόλας τα απαραίτητα που χρειάζεται το σώμα; Έτσι και η πίστη, αν δεν εκδηλώνεται με έργα, μόνη της είναι νεκρή. Αλλά θα πει κάποιος: «Εσύ έχεις πίστη κι εγώ έχω έργα». Του απαντώ: «Δείξε μου την πίστη σου από τα έργα σου. Εγώ μπορώ να σου αποδείξω την πίστη μου από τα έργα μου».

Γνωμικά/αποφθέγματα

1. «Οι τα φαιά φορούντες [=οι σεμνότυφοι], περί ηθικής λαλούντες».

**Κ. Π. Καβάφης (1863-1933),
Θέατρον της Σιδώνος (400 μ.Χ.)**

2. «Οι άνθρωποι κλαίνε διαβάζοντας τα φαντασιολογήματα των ποιητών, αλλά τα αληθινά βάσανα των ανθρώπων τα παρακολουθούν με αδιαφορία».

**Ισοκράτης (436-338 π.Χ.),
Αθηναίος ρήτορας**

3. «Για τη γενναιότητα περισσότερο απ' όλους μιλάει ο δειλός,

ενώ για την ευγένεια ο αγενής».
Λέων Τολστόι (1828-1910),
Ρώσος συγγραφέας

4. «Στόμα από μέλι, καρδιά από χολή».

Αφρικανική παροιμία

5. Λόγοι μεν ρήτορος, έργα δε αλέκτορος.

6. Δάσκαλε που δίδασκες και νόμο δεν εκράτεις.

7. Μπρος φίλος και πίσω σκύλος.

**8. Έχετε γεια γειτόνισσες, πάω να
κοινωνήσω,
και άμα γυρίσω απ' την
εκκλησιά, έρχομαι να σας βρίσω.**

Βασικές αρχές του χριστιανικού ήθους (αγάπη - ελευθερία), σύνδεση με τη θεολογική διδασκαλία και με την κοινωνική πραγματικότητα.

1. Από την Καινή Διαθήκη

- **Ρωμ 6, 17-18: Ας ευχαριστήσουμε το Θεό! Παλιότερα υπήρξατε βέβαια δούλοι της αμαρτίας, τώρα όμως δεχθήκατε με την καρδιά σας και υποτάξατε όλο το είναι σας στην αλήθεια που διδασχτήκατε. Είστε, λοιπόν, ελεύθεροι πια από το ζυγό της αμαρτίας κι υπηρετείτε το καλό και το δίκαιο.**
- **Α Κορ 9, 19. 22: Είμαι ελεύθερος, χωρίς εξάρτηση από κανέναν· κι όμως έκανα τον εαυτό μου σκλάβο όλων για να κερδίσω όσο**

το δυνατό πιο πολλούς. [...] Για τους πάντες, έγινα τα πάντα, έτσι ώστε με κάθε τρόπο να σώσω μερικούς.

- Γαλ 5, 13-14: Ο Θεός, λοιπόν, αδερφοί μου, σας κάλεσε για να ζήσετε ελεύθεροι. Μόνο να μη γίνει η ελευθερία αφορμή για αμαρτωλή διαγωγή, αλλά με αγάπη να υπηρετείτε ο ένας τον άλλο. Άλλωστε όλος ο νόμος συνοψίζεται σε μια φράση: Στο ν' αγαπήσεις τον πλησίον σου σαν τον εαυτό σου.
- Εβρ 10, 24: Ας φροντίζουμε ο ένας τον άλλο παροτρύνοντάς τον στην αγάπη και στα καλά έργα.
- Β Πε 1, 5-7: [...] να καταβάλετε κάθε προσπάθεια για να πλουτί-

**σετε την πίστη σας με την αρετή,
την αρετή με τη γνώση, τη γνώση με την αυτοκυριαρχία, την αυτοκυριαρχία με την υπομονή, την υπομονή με την ευσέβεια, την ευσέβεια με την αγάπη για τους αδερφούς, την αγάπη για τους αδερφούς με την αγάπη για όλους.**

2. Ιωάννης Δαμασκηνός: Η αρετή

«Η αρετή λέγεται έτσι, επειδή βάση της είναι η δυνατότητα να επιλέγεις (τό «αίρεισθαι»). Διότι είναι αιρετή και ηθελημένη, επειδή το καλό το κάνουμε με συνειδητή επιλογή και με τη θέλησή μας, όχι αθέλητα και εξαναγκαστικά».

**Δαμασκηνός, Ι. (1975). Φιλοκαλία.
Αθήνα: Αστήρ, σ. 237**

3. Ιωάννης Χρυσόστομος: «Όλα για σένα είμαι εγώ και όλα για μένα είσαι εσύ».

[Μιλάει ο Χριστός απευθυνόμενος σ' εμάς] Έγώ είμαι πατέρας, έγω αδελφός, έγω νυμφίος, έγω οίκια, έγω τροφή, έγω ένδυμα, έγω ρίζα, έγω θεμέλιον, κάθε τι τὸ ὁποῖον θέλεις έγώ· νὰ μὴν ἔχεις ἀνάγκην ἀπὸ τίποτε. Έγώ καὶ θὰ σὲ ὑπηρετήσω· διότι ἦλθα νὰ ὑπηρετήσω, ὄχι νὰ ὑπηρετηθῶ. Έγώ είμαι καὶ φίλος, καὶ μέλος τοῦ σώματος καὶ κεφαλὴ καὶ αδελφός, καὶ ἀδελφὴ καὶ μητέρα, ὅλα έγώ· ἀρκεῖ νὰ διάκεισαι φιλικὰ πρὸς ἐμέ. Έγώ ἔγινα πτωχὸς διὰ σέ· ἔγινα καὶ ἐπαίτης διὰ σέ· ἀνέβηκα ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν διὰ σέ· ἐτάφην διὰ σέ·

εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνω διὰ σὲ παρακαλῶ τὸν Πατέρα· κάτω εἰς τὴν γῆν ἐστάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς μεσολαβητῆς διὰ σέ. Ὅλα δι' ἐμὲ εἶσαι σύ· καὶ ἀδελφὸς καὶ συγκληρονόμος καὶ φίλος καὶ μέλος τοῦ σώματος. Τί περισσότερο θέλεις;

Ἰωάννης Χρυσόστομος, Ὁστ' (76η) ὁμιλία εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, 24,16-31 (ΕΠΕ τόμ. 12, σ. 34) (ἀπόσπασμα, ἀπόδοση Ι. Μ. Μεγίστης Λαύρας Αγ. Ὁρους)

4. Καὶ ἅγιος καὶ κλέφτης;

Ζούσε στην Αλεξάνδρεια μια ανύπαντρη Χριστιανὴ γυναίκα που φαινόταν ταπεινὴ, στην πραγματικότητα ὅμως ἦταν περήφανη καὶ πολὺ φιλάργυρη. Ἦταν μάλλον φιλόχρυση, παρά φιλόχριστη. Δεν

είχε προσφέρει ποτέ κάτι από την περιουσία της, ούτε σε ξένο, ούτε σε φτωχό, ούτε σε καταπιεσμένο, ούτε σε μοναχό, ούτε σε φτωχό κορίτσι...

Αυτή τη γυναίκα, που μόνο στο όνομα ήταν παρθένα κι όχι στον τρόπο ζωής, ο αγιότατος Μακάριος, ο πρεσβύτερος και προϊστάμενος του λεπροκομείου, θέλησε - κατά κάποιον τρόπο - να την εγχειρίσει σα γιατρός για να την ανακουφίσει από την πλεονεξία, και επινόησε το εξής τέχνασμα...

Πήγε και τη βρήκε και της είπε: "Έχουν πέσει στα χέρια μου πολύτιμοι λίθοι, σμαράγδια και υάκινθοι. Δεν ξέρω αν προέρχονται από κλοπή ή από νόμιμο εμπόριο. Δεν έχουν αποτιμηθεί, μιας και είναι

πέρα από κάθε αποτίμηση. Ο ιδιοκτήτης τους τους πουλάει πεντακόσια νομίσματα...". Πέφτει τότε αυτή στα πόδια του και του λέει: "Να μην τους αγοράσει άλλος, σε παρακαλώ... Αγόρασέ τους εσύ για λογαριασμό μου...".

Πήρε, λοιπόν, ο Μακάριος απ' αυτήν τα πεντακόσια νομίσματα, τα διέθεσε όμως για τις ανάγκες του λεπροκομείου.

Περνούσε ο καιρός, μα αυτή δίσταζε να του το υπενθυμίσει, επειδή ο άγιος είχε μεγάλη υπόληψη στην Αλεξάνδρεια... Τελικά, κάποια στιγμή που τον συνάντησε στην εκκλησία, του είπε: "Σε παρακαλώ, πες μου, τι έγινε με κείνους τους πολύτιμους λίθους για τους

οποίους έδωσα τα πεντακόσια νομίσματα;" Αυτός της απάντησε: "Από την ημέρα που έδωσες τα χρήματα, πλήρωσα την αξία των λίθων. Αν θέλεις να τους δεις, έλα στο σπίτι μου. Εκεί βρίσκονται. Δες αν σου αρέσουν, αλλιώς πάρε πίσω τα χρήματά σου". Κι εκείνη πήγε πολύ ευχαρίστως.

Στους επάνω ορόφους του λεπροκομείου βρίσκονταν οι λεπρές γυναίκες και στους κάτω οι λεπροί άνδρες. Όταν φτάσανε στην είσοδο, τη ρώτησε: "Τι θέλεις να δεις πρώτα; Τους υάκινθους ή τα σμαράγδια;". Του απάντησε: "Ό,τι νομίζεις". Τότε την ανεβάζει στους επάνω ορόφους, της δείχνει ακρωτηριασμένες γυναίκες με πληγιασμένα πρόσωπα, και της λέει: "Να

οι υάκινθοι". Κατόπιν την κατεβάζει στα κάτω πατώματα και της δείχνει τους άνδρες λέγοντας: "Να τα σμαράγδια. Και νομίζω ότι δε θα βρεθούν πολυτιμότερα. Αν, λοιπόν, σου αρέσουν, πάει καλά, αλλιώς πάρε πίσω τα χρήματά σου".

Μετανιωμένη αυτή, βγήκε και, αφού πήγε στο σπίτι της, αρρώστησε από τη στενοχώρια της που δεν έκανε ένα τέτοιο καλό σύμφωνο με το θέλημα του Θεού, αλλά αναγκαστικά. Αργότερα ευχαρίστησε τον Μακάριο και πορεύτηκε στη ζωή της όπως έπρεπε.

**Παλλαδίου, Λαυσαϊκόν, ΡG 34,
1018Α-1019C (επιλογές –
απόδοση Θ.Ν.Π.)**

5. Καλή ή κακή πράξη;

Στο Χριστιανισμό καμία πράξη δεν είναι από μόνη της (αυτομάτως) καλή ή από μόνη της κακή. Αυτό δε γίνεται εύκολα κατανοητό ή αποδεκτό. Πολύς κόσμος πιστεύει πως Χριστιανισμός είναι η επιβολή κάποιων σιδερένιων νόμων και η εκτέλεση κάποιων συγκεκριμένων πράξεων. Τα πράγματα όμως στην ουσία τους δεν είναι έτσι. Στο Χριστιανισμό καμία πράξη δε σώζει αυτόματα, μαγικά, μηχανικά. Αυτό που μετράει είναι αν ο άνθρωπος είναι συνειδητά και ελεύθερα προσανατολισμένος προς εκείνον τον αγαπητικό τρόπο ύπαρξης, υπόδειγμα του οποίου είναι η Αγία Τριάδα. Δεν υπάρχει δηλαδή κατάλογος καλών και κακών πράξεων,

αλλά κάθε πράξη θα αξιολογηθεί από το αν έγινε με κίνητρο και κριτήριο την Αγάπη και την Ελευθερία, και θα αποδοκιμαστεί αν έγινε με κίνητρο τη διασφάλιση του ατομικισμού, του εγωισμού και του συμφέροντος.

Η Καινή Διαθήκη και η ζωή της Εκκλησίας διαπνέονται από το πνεύμα αυτό. Αντίθετα, π.χ., προς την άποψη ότι η προσευχή είναι μια δραστηριότητα πάντα και από μόνη της καλή, η παραβολή του Τελώνη και του Φαρισαίου την εξαρτά από τα κίνητρα και τον προσανατολισμό του προσευχόμενου (Λουκ. 18: 9-14). Ο Φαρισαίος δε βαρύνεται με αμαρτήματα και ανηθικότητες. Παρόλα αυτά αποδοκιμάζεται από το Χριστό, επειδή τυλίχτηκε στο ατομικιστικό σάβανο της "ηθικότητας" και της "ευσέβειάς" του και απορρίπτει τους άλλους. Ενώ, αντίθετα, ο Τελώνης βαρύνεται με χίλια δυο παραπτώματα, ο προσανατολισμός όμως που δίνει στην ύπαρξή του είναι η μεταστροφή

και η συνάντηση με τον άλλον. Το θέμα του προσανατολισμού, δηλαδή της κατεύθυνσης που επιθυμώ να έχω, είναι εξαιρετικά σπουδαίο. Αν επιθυμώ να συναντηθώ με τον αγαπημένο μου, τότε ολόκληρη η ύπαρξή μου, οι προγραμματισμοί, οι ενέργειές μου εμπνέονται από τον προσανατολισμό μου προς τη συνάντηση που επίκειται. Τι ώρα, π.χ., θα ξεκινήσω, αν προηγουμένως θα φάω ή όχι, τι θα φορέσω, αν θα πάω με τα πόδια ή με το αυτοκίνητο, αν στη διαδρομή θα χρονοτριβώ στα καταστήματα ή όχι, όλα αυτά δεν έχουν ηθικό χαρακτήρα από μόνα τους, αποκτούν όμως θετική ή αρνητική φόρτιση ανάλογα με το τι εξυπηρετούν και τι δυσχεραίνουν: την ατομικότητά μου ή τη

συνάντηση. Ο Χριστιανισμός, λοιπόν, δεν έχει έτοιμα ηθικά συνταγολόγια. Και γι' αυτό είναι επαναστατικός μέσα στις κοινωνίες που συνήθως επαναπαύονται στην τήρηση εξωτερικών τύπων.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών
Γ' Λυκείου, ΔΕ 4, σ. 34-35.

6. «Ο Θεός αγάπη εστί»

Η Αγία Γραφή μας βεβαιώνει ότι «ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί» (Α Ιω 4, 16). Δεν μας λέει ότι ο Θεός έχει αγάπη, ότι η αγάπη είναι [...] μια ιδιότητα του Θεού. Μας βεβαιώνει ότι αυτό που είναι ο Θεός είναι η αγάπη, ότι ο Θεός είναι ως αγάπη, ότι ο τρόπος με τον οποίο είναι ο Θεός είναι η αγάπη. Ο Θεός είναι Τριάδα

Προσώπων και αυτή η Τριάδα είναι Μονάδα ζωής [...]. Το κάθε Πρόσωπο υπάρχει όχι για τον εαυτό του, αλλά υπάρχει προσφερόμενο στην κοινωνία αγάπης με τα άλλα Πρόσωπα. Η ζωή των Προσώπων είναι μια «αλληλοπεριχώρηση» της ζωής, που θα πει: η ζωή του ενός γίνεται ζωή του άλλου, η Ύπαρξή τους αντλείται από την πραγματοποίηση της ζωής ως κοινωνίας, από τη ζωή που ταυτίζεται με την αυτοπροσφορά, την αγάπη.

Γιανναράς, Χρ. (1996). Αλφαβητάρι της πίστης. Αθήνα: Δόμος, σ. 61.

Καινή Διαθήκη: Από την επιστολή του απ. Παύλου Προς Ρωμαίους (12, 9-10. 13-21)

Άσκηση συμπλήρωσης κενών

Συμπληρώστε τα κενά με τις λέξεις που δίνονται.

ανταποδίδετε - διωκτών - αγαθό - άλλο - απλοϊκούς - όλους - ανάγκη - ομόνοια- κακό - ειρηνικά - ντροπή - φιλοξενείτε - σοφοί

Η αγάπη σας να είναι ειλικρινής. Να αποστρέψετε το _____ (1) και να ακολουθείτε το καλό. Να δείχνετε με στοργή την αγάπη σας για τους άλλους πιστούς. Να συναγωνίζεστε ποιος θα δείξει περισσότερη

εκτίμηση στον _____
(2). [...] Να βοηθάτε τους άλλους
χριστιανούς, όταν βρίσκονται σε
_____ (3), και να επι-
διώκετε να _____
(4) τους αδερφούς. Να προ-
σεύχεστε για το καλό των
_____ (5) σας, να ζη-
τάτε την ευλογία του Θεού γι' αυ-
τούς κι όχι να τους καταριέστε. Να
μετέχετε στη χαρά όσων χαίρονται
και στη λύπη όσων λυποούνται.
Να έχετε _____ (6)
μεταξύ σας. Μην είστε υπερήφα-
νοι, αλλά να συναναστρέφεστε και
τους _____ (7) χριστια-
νούς. Μην έχετε την ψευδαίσθη-
ση πως είστε _____ (8).
Αν κάποιος σας κάνει κακό, μην
του το _____ (9).

Φροντίζετε να κάνετε το καλό σ' _____ (10) τους αν-
θρώπους. Όσο εξαρτάται από σας,
να ζείτε _____ (11)
με όλους. [...] Όπως λέει η Γραφή:
[...]. Αν λοιπόν πεινάει ο εχθρός σου,
δώσ' του να φάει· αν διψάει, δώσ'
του να πιει· μ' αυτή την τακτική θα
τον κάνεις να αισθανθεί τύψεις και
_____ (12). Μην αφήνεις
να σε νικήσει το κακό, αλλά να νι-
κάς το κακό με το _____
(13).

Κίνητρα και ηθικά διλήμματα και διαμόρφωση προσωπικών στάσεων.

1. Ηθικό δίλημμα α'

«Ένας καλός σας φίλος αντιμετώπιζει σοβαρότατα οικονομικά προβλήματα. Σας έχει εκμυστηρευτεί ότι βρίσκεται σε απόγνωση, διότι δεν μπορεί να καλύψει ούτε τις ιατρικές δαπάνες για τη μητέρα του που πάσχει από σοβαρή ανίατη ασθένεια. Λίγες μέρες μετά κι ενώ βρίσκεστε στην Τράπεζα, εισβάλλει ένας ένοπλος ληστής με καλυμμένο το πρόσωπο και κλέβει ένα τεράστιο χρηματικό ποσό. Από τον τρόπο ομιλίας, τη χροιά της φωνής,

το ύψος, τις χειρονομίες και τα παπούτσια του αντιλαμβάνεστε ότι ο ληστής είναι ο φίλος σας. Στην Τράπεζα βρίσκονται τουλάχιστον άλλα δέκα άτομα, από τα οποία οι περισσότεροι ηλικιωμένοι. Την ώρα της ληστείας μένετε άπραγος/άπραγη. Όταν επιστρέψετε στο σπίτι σας, βρίσκεστε μπροστά στο δίλημμα αν θα πρέπει να καταγγείλετε στην αστυνομία τον φίλο σας ή όχι. Τι αποφασίζετε;»

2. Ηθικό δίλημμα β'

Αν, υποθετικά, εργαζόσουν σε διαφημιστικό γραφείο και σου ζητούσαν να προετοιμάσεις μια μεγάλη διαφήμιση, που θα σου πρόσφερε αναγνωρισιμότητα και πιθανές μεγάλες μελλοντικές συνεργασίες, για ένα προϊόν που είναι σίγουρο

ότι βλάπτει το περιβάλλον ή προσβάλλει κοινωνικές αρχές, τι θα έκανες; Θα συνέχιζες την προετοιμασία της διαφήμισης ή θα αρνιόσουν οποιαδήποτε συνεργασία με την κατασκευάστρια εταιρεία, ακόμη και αν σου πρόσφερε υπέρογκη αμοιβή;

**Pawel Kuczynski,
Ladder**

Τελειώνοντας τη Διδακτική Ενότητα...

- ✓ Διατυπώνουμε βασικά χαρακτηριστικά του χριστιανικού ήθους.
- ✓ Συνδέουμε διδασκαλία και ήθος στον Χριστιανισμό.
- ✓ Συγκρίνουμε ήθος, ηθικισμό και ηθικολογία.

Σημειώνουμε...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.5. ΑΓΙΟΤΗΤΑ

**Ο ιδανικός άνθρωπος, ο ήρωας,
ο άγιος.**

1. Ωδή στο Γεώργιο Καραϊσκάκη (1969)

Στίχοι: Διονύσης Σαββόπουλος
Μουσική: Διονύσης Σαββόπουλος
Δίσκος: Το περιβόλι του τρελού

Η οθόνη βουλιάζει σαλεύει το
πλήθος
εικόνες ξεχύνονται με μιας
πού πας, παλληκάρι, ωραίο σαν
μύθος
κι ολόισια στο θάνατο κολυμπάς
Και όλες οι αντένες μιας γης
χτυπημένης

μεγάφωνα και ασύρματοι από
παντού
γλυκά σε νανουρίζουν κι εσύ
ανεβαίνεις
ψηλά στους βασιλιάδες τ' ουρανού

Ποιος στ' αλήθεια είμαι εγώ και πού
πάω
με χίλιες δυο εικόνες στο μυαλό
προβολείς με στραβώνουν και πάω
και γονατίζω και το αίμα σου φιλώ

Πού πας, παλληκάρη, πομπές
ξεκινούνε
κι οι σκλάβες σου ουρλιάζουν στο
βωμό
ουρλιάζουν τα πλήθη καμπάνες
ηχούνε
κι ο ύμνος σου τραντάζει το ναό
[...].

2. Άγιοι (2012)

**Στίχοι: Θανάσης Παπακωνσταντί-
νου**

Μουσική: Μανώλης Πάππος

Ερμηνεία: Γιάννης Χαρούλης

Δίσκος: Μαγγανείες

**Σα να μη γεννήθηκαν ποτέ,
σα να 'ταν ένα ψέμα
άνθρωποι που δώσαν τη χαρά,
που 'φτασε και σε μένα.**

**Άγιοι που δε θα γιορταστούν
γιατί δε θα τους βρουν
ημέρα που ταιριάζει.**

**Άμυαλοι που πέσαν στην φωτιά
για να 'χει τ' όνειρο
φωλιά για να κουρνιαίνει.**

**Δεν τους πρέπει εικονίσματα
κεριά και καντηλέρια
τις χοές μας που και που στη γη
και τη ματιά στ' αστέρια.**

**Μέσα στην ζωή τον πανικό
ασίκικο χορό
χορεύουν οι ψυχές τους
Αχ! καρδούλα, δώσ' μου δύναμη
να βρω κάποια στιγμή
κι εγώ τις αντοχές τους.**

Ο ιδανικός άνθρωπος, ο ήρωας, ο άγιος.

1. Άγιος Διονύσιος Αιγίνης (ο Ζακυνθινός)

Ο Άγιος Διονύσιος καταγόταν από τη Ζάκυνθο, από την επίσημη και ηρωική οικογένεια των Σιγούρων. Έλαβε ιδιαίτερη μόρφωση.

Ο ζήλος του για τη βασιλεία του Θεού τον οδήγησε στη μονή Στροφάδων, όπου ως μοναχός έλαβε το όνομα Δανιήλ. Εκεί έζησε με πολλή ασκητικότητα, παρότι ήταν νέος στην ηλικία. Η φήμη του εξαπλώθηκε στο νησί. Ο επίσκοπος Αθηνών Νικάνορας, εκτιμώντας την προσωπικότητα του Αγίου, τον χειροτόνησε επίσκοπο Αιγίνης ονομάζοντάς τον Διονύσιο. Ο Άγιος εκτελούσε τα ποιμαντικά του καθήκοντα ακούραστα. Αναδείχθηκε δάσκαλος, πατέρας και παιδαγωγός των παιδιών. Σε κάθε πρόβλημα, δυσκολία, φτώχεια αλλά και χαρά ο Άγιος ήταν παρών. Κήρυττε τις μεγάλες αλήθειες του Χριστιανισμού με απλά λόγια, ώστε να είναι κατανοητές από όλους. Του είχε δοθεί

από τον Θεό και το διορατικό χάρισμα. Εξαιτίας όλων αυτών η φήμη του εξαπλώθηκε σε όλες τις γύρω περιοχές. Το 1579 ο Άγιος παραιτήθηκε από τη θέση του, καθώς ποτέ δεν επιθύμησε τη φήμη και τη δόξα. Επέστρεψε στη Ζάκυνθο και αποσύρθηκε στο μοναστήρι της Αναφωνήτριας. Από εκεί βοηθούσε τα άπορα παιδιά να μάθουν γράμματα και ανέπτυξε αξιόλογο φιλανθρωπικό έργο. Η χριστιανική αγάπη και η συγχωρητικότητά του ήταν μεγάλη.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι προστάτευσε τον φονιά του αδερφού του από αυτούς που τον καταζητούσαν. Το περιστατικό συνέβη, όταν εξαιτίας μιας παλιάς διαμάχης μεταξύ της οικογένειάς του και της

οικογένειας του φονιά, ο τελευταίος σκότωσε τον αδερφό του Αγίου και κυνηγημένος ζήτησε καταφύγιο σε έρημους τόπους. Κατέληξε στο μοναστήρι της Αναφωνήτριας και ζήτησε άσυλο από τον Ηγούμενο, δηλαδή τον Άγιο Διονύσιο, χωρίς να γνωρίζει ποιος είναι. Ο Άγιος τον ρώτησε γιατί είναι φοβισμένος και τι του συνέβη και εκείνος ομολόγησε ότι καταδιώκεται από τους συγγενείς του Σιγούρου, τον οποίο σκότωσε. Ο Άγιος σαν άνθρωπος και αδερφός λυπήθηκε πολύ. Παρότι η καρδιά του πληγώθηκε, του πρόσφερε φαγητό, νερό και τον συμβούλεψε να μετανοήσει, χωρίς να του αποκαλύψει ποιος είναι. Τον οδήγησε σε ασφαλές μέρος, του έδωσε τα απαραίτητα εφόδια

– χρήματα και τρόφιμα – τον έβαλε σε ένα πλοίο και τον φυγάδευσε στην Πελοπόννησο.

Η ζωή του συνεχίστηκε έτσι μέχρι το τέλος. Τα θαύματα που επιτέλεσε ο άγιος εν ζωή, αλλά και μετά θάνατον είναι πολλά. Το σκήνωμα του διατηρήθηκε αναλλοίωτο και οι Ζακυνθinoί τον ανακήρυξαν πολιούχο και προστάτη του νησιού τους.

Η μνήμη του γιορτάζεται στις 17 Δεκεμβρίου.

Βασιλόπουλος, Χ., Αρχιμανδρίτης.
Ὁ Ἅγιος Διονύσιος Αἰγίνης ὁ ἐν
Ζακύνθῳ (απόδοση).

2. Οσία Σοφία της Κλεισούρας (6 Μαΐου)

Η Οσία Σοφία Χοτοκουρίδου

γεννήθηκε το 1883 μ.Χ. στην Τραπεζούντα του Πόντου. Παντρεύτηκε και απέκτησε ένα παιδί. Σε ηλικία δύο ετών το παιδί της βρήκε τραγικό θάνατο. Δύο χρόνια αργότερα έχασε και τον άντρα της, τον οποίο πήραν οι Τούρκοι στα τάγματα εργασίας, όπου και μάλλον απεβίωσε.

77 / 53 - 54

Η νεαρή χήρα κατέφυγε στα βουνά, όπου ζούσε ασκητικά, με μεγάλη νηστεία. Εκεί της εμφανίστηκε ο Άγιος Γεώργιος και την προειδοποίησε για επικείμενη επιδρομή των Τσετών. Η Σοφία ενημέρωσε τους συγχωριανούς της, που κρύφτηκαν και απέφυγαν τον κίνδυνο.

Στην ανταλλαγή των πληθυσμών το καράβι που μετέφερε τους συγχωριανούς της Σοφίας στην Ελλάδα κινδύνεψε να καταποντιστεί. Αυτή έβλεπε τα κύματα γεμάτα από Αγγέλους και την Παναγία. Ζήτησε απ' αυτήν να πνιγεί η ίδια και να σωθούν οι συγχωριανοί της. Η Παναγία τους έσωσε όλους. Ο καπετάνιος δεν το πίστευε πώς σώθηκαν κι έλεγε: «Κάποιον άγιο έχουμε»,

και οι χωριανοί του απάντησαν:
«Τη Σοφία».

Το 1927 μ.Χ. με παρότρυνση της Παναγίας πήγε σε μοναστήρι στην Κλεισούρα της Καστοριάς, στην Ιερά Μονή του Γενεθλίου της Υπεραγίας Θεοτόκου, όπου έζησε ασκητικά για μισό περίπου αιώνα. Έζησε ως λαϊκή, φορώντας τα μαύρα της χηρείας και της ασκήσεως, καθισμένη πάνω στο τζάκι και αλείφοντας το πρόσωπό της με στάχτη, για να μη φαίνεται η ομορφιά του.

Τα περισσότερα χρόνια τα πέρασε μόνη της, με μόνο τον Θεό, μια και το μοναστήρι έμεινε χωρίς μοναχούς. Υπέμεινε τους δριμείς χειμώνες, με τη θερμοκρασία να πέφτει στους -15 βαθμούς, και την

πολλή υγρασία του τόπου. Όταν της έλεγαν ν' ανάψει φωτιά, φώναζε ένα μακρόσυρτο «Όχι!», που ακόμα ηχεί στα αυτιά όσων την άκουσαν. Κυκλοφορούσε ξυπόλητη, ενώ τα ρούχα της ήταν πάντα κουρελιασμένα και ανεπαρκή για τις συνθήκες της περιοχής. Της έδιναν καινούργια. Δεν τα φορούσε, αλλά τα πρόσφερε σε όσους είχαν ανάγκη. Κοιμόταν και σ' έναν άλλο χώρο, πάνω σε άχυρα, αλλά από κάτω είχε βάλει σουβλερές πέτρες. Δεν λουζόταν ποτέ ούτε χτενιζόταν, και τα μαλλιά της είχαν σκληρύνει πολύ. Παρ' όλα αυτά όμως, το κεφάλι της ευωδίαζε.

Το φαγητό της ήταν λιτότατο, συνήθως με ό,τι έβρισκε στην περιοχή:μανιτάρια, αγριόχορτα, φύλλα των δέντρων, ή με λίγη ντομάτα

τουρσί, μουχλιασμένη. Τα σαββα-
τοκύριακα έβαζε και μια κουταλιά
λάδι στο πιάτο της. Άλλες φορές
άνοιγε καμιά κονσέρβα ψάρι και το
έτρωγε, όταν είχε πιάσει ένα δάχτυ-
λο μούχλα. Έτρωγε και σε παλιά
σκουριασμένα ορειχάλκινα σκεύη,
αλλά δεν πάθαινε τίποτα. Νήστευε
και με το παλαιό και με το νέο ημε-
ρολόγιο, για να μη σκανδαλίζει κα-
νέναν.

Κι όμως, αυτή η αυστηρή με τον
εαυτό της ασκήτρια ήταν πολύ γλυ-
κιά και επιεικής με τους άλλους.
Δεν κρατούσε δραχμή από τα χρή-
ματα που της έδιναν, αλλά τα έκρυ-
βε για να τα δώσει στους αναγκεμέ-
νους, όταν θα ερχόταν η ώρα.

Ποτέ δεν πλήγωσε ή στενοχώ-
ρησε κανένα. Αν καταλάβαινε ότι

κάποιος είχε προβλήματα μέσα του, περνούσε από δίπλα του, του έλεγε ένα δυο λόγια, χωρίς να την αντιληφθούν οι άλλοι, απομακρυνόταν, κι εκείνος την ακολουθούσε. Τον παρηγορούσε, τον συμβούλευε, τον ενίσχυε με τη χάρη του Θεού, κι αυτός έφευγε άλλος άνθρωπος. Έλεγε πολλές φορές: «Αυτοί ήρθαν μαύροι στην Παναγία και φεύγουν άσπροι». Δεν κατηγορούσε ποτέ κανέναν, αλλά έλεγε: «Να σκεπάζετε, να σας σκεπάζει ο Θεός».

Αγαπούσε και τα ζώα. Είχε μια αρκούδα, που ζούσε στο δάσος και την έλεγε «ρούσα». Ερχόταν κι έπαιρνε τροφή από τα χέρια της, της έγλειφε τα χέρια και τα πόδια από ευγνωμοσύνη κι επέστρεφε

στο δάσος.

Η Οσία Σοφία, η «άσκήτισσα τῆς Παναγιᾶς» ὅπως αποκαλεῖται, κοιμήθηκε εν Κυρίῳ στις 6 Μαΐου 1974 μ.Χ. Το 1981 ἔγινε η πρώτη ανακομιδὴ των λειψάνων της, τα οποία ευωδίαζαν. Το 2012 ἔγινε η επίσημη ανακήρυξή της ως αγίας ἀπὸ τον Οικουμενικό Πατριάρχη στην Καστοριά.

Ορθόδοξος συναξαριστής,
ιστοσελίδα (προσαρμογή)

**Ο ιδανικός άνθρωπος, ο ήρωας,
ο άγιος.**

Επεισόδιο ἀπὸ τον βίο του αγίου

83 / 54 - 55

Συμεών του δια Χριστόν σαλού

Βρήκε ένα ψόφιο σκυλί σ' ένα σωρό σκουπίδια έξω από την πόλη, έλυσε τη σχοινένια ζώνη του, έδεσε με τη μια της άκρη το ένα πόδι του σκυλιού, και το έσερνε πίσω του καθώς έτρεχε. Έτσι πέρασε την πύλη της πόλης. Υπήρχε ένα σχολείο εκεί κοντά, κι όταν τα παιδιά τον είδαν, άρχισαν να φωνάζουν, 'Δείτε, ένας τρελοκαλόγερος!', και να τρέχουν πίσω του και να τον χτυπούν. Την άλλη μέρα που ήταν Κυριακή, πήρε λίγα καρύδια, πήγε στην εκκλησία στην αρχή της Λειτουργίας, και εκεί έσπαζε τα καρύδια και έσβηνε τα καντήλια. Όταν προσπάθησαν να τον βγάλουν έξω, σκαρφάλωσε στον άμβωνα και από κει σημάδευε τις

γυναίκες με τα καρύδια. Με πολλή
δυσκολία τον έβγαλαν έξω, αλλά
μόλις βγήκε αναποδογύρισε τους
πάγκους των ζαχαροπωλών, οι
οποίοι όμως τον κτύπησαν τόσο
άσχημα που παραλίγο να πεθάνει.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών
Γ' λυκείου, ΔΕ 6, σ. 53.

Η αγιότητα στον Χριστιανισμό.

«Η παρεξηγημένη αγιότητα»

Ίσως δεν υπάρχει πιο αποκα-
λυπτικό σημείο της ζωής του χρι-
στιανού του τι είναι αγιότητα, από
την εκφώνηση του ιερέως, όταν
υψώνει το Τίμιο Σώμα λίγο πριν

από τη Θ. Κοινωνία: «τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις», δηλαδή το Σώμα του Χριστού και το Αἷμα Του είναι ἅγια και προσφέρονται στους «ἁγίους», τα μέλη της Εκκλησίας προς κοινωνίαν. Η απάντηση του λαού στην εκφώνηση αυτή είναι συγκλονιστική, και συνοψίζει ὅσα είπαμε πιο πάνω: «Εἷς ἅγιος, εἷς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἷς δόξαν Θεοῦ Πατρός». Ἐνας είναι μόνον ἅγιος, ο Χριστός - εμεῖς εἴμαστε αμαρτωλοί - και η αγιότητά Του, στην οποία καλούμεθα να συμμετάσχουμε και εμεῖς οι αμαρτωλοί, δεν αποβλέπει σε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τη δόξα του Θεοῦ (εἷς δόξαν Θεοῦ Πατρός). Την ὥρα εκείνη η Εκκλησία βιώνει την αγιότητα στο αποκορύφωμά της. Με την ομολογία «εἷς ἅγιος», κάθε

αρετή μας και κάθε αξία μας εκμηδενίζονται μπροστά στην αγιότητα του μόνου άγιου. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να προσερχώμεθα στη Θ. Κοινωνία χωρίς προπαρασκευή και αγώνα για την αξία προσέλευσής μας. Σημαίνει όμως ότι όσο και αν προετοιμαστούμε, δεν γινόμαστε άγιοι προτού κοινωνήσουμε. Η αγιότητα δεν προηγείται της ευχαριστιακής κοινωνίας, αλλ' έπεται. Αν είμαστε άγιοι πριν κοινωνήσουμε, τότε προς τι η Θ. Κοινωνία; Μόνον η μετοχή στην αγιότητα του Θεού μας αγιάζει, και αυτό είναι που μας προσφέρει η Θ. Κοινωνία. Από την παρατήρηση αυτή πηγάζει μια σειρά από αλήθειες [...].

Η πρώτη είναι ότι κατανοούμε με τον τρόπο αυτό γιατί [...] στις

επιστολές του Αποστόλου Παύλου όλα τα μέλη της Εκκλησίας καλούνται «άγιοι», παρά το ότι δεν χαρακτηρίζονται από ηθική τελειότητα. Εφ' όσον αγιότητα για τους ανθρώπους σημαίνει μετοχή στην αγιότητα του Θεού, όπως αυτή προσφέρεται από τον Χριστό, ο Οποίος υπέρ ημών αγιάζει εαυτόν με τη θυσία Του, όλα τα μέλη της Εκκλησίας, που μετέχουν στον αγιασμό αυτό μπορούν να καλούνται «άγιοι».

Με την ίδια «λογική», στη γλώσσα της Εκκλησίας ήδη από τους πρώτους αιώνες και τα στοιχεία της Ευχαριστίας έλαβαν το όνομα «τα άγια» (πρβ. «τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις»), παρά το ότι από τη φύση τους δεν είναι άγια. Και με την ίδια αιτιολογία η Εκκλησία πολύ νωρίς

επίσης απένειμε τον τίτλο «άγιος» στους επισκόπους. Πολλοί σκανδαλίζονται σήμερα όταν λέμε «ο άγιος δείνα» (ένας δημοσιογράφος που είχε ως κύριο έργο του να προβάλλει σκάνδαλα επισκόπων, είχε καθιερώσει τη γραφή ο άγιος - εντός εισαγωγικών - δείνα. Πλήρης άγνοια της σημασίας του όρου άγιος). Ο επίσκοπος καλείται κατ' αυτόν τον τρόπο όχι για τις αρετές του, αλλά γιατί εικονίζει στη Θ. Ευχαριστία τον μόνον άγιο, ως εικόν του Χριστού και ως καθήμενος εις τόπον και τύπον Θεού, κατά τον άγιο Ιγνάτιο. Η θέση του επισκόπου στη Θ. Ευχαριστία είναι εκείνη που δικαιολογεί τον τίτλο «άγιος». Ο Ορθόδοξος λαός, πριν υποστεί τη διάβρωση του ευσεβισμού, δεν είχε

καμία δυσκολία να χρησιμοποιεί τη γλώσσα του εικονισμού, και βλέπει τον ίδιο τον Χριστό στο πρόσωπο εκείνου, που τον εικονίζει μέσα στη Θ. Λειτουργία, δηλαδή στον επίσκοπο.

Έτσι η Θ. Ευχαριστία είναι η κατ' εξοχήν «κοινωνία αγίων». Σ' αυτήν αποβλέπει η άσκηση των οσίων, η οποία δεν είναι ποτέ σκοπός, αλλά μέσο προς τον σκοπό, που είναι η ευχαριστιακή κοινωνία. Το σημείο αυτό λησμονείται και παραβλέπεται από πολλούς σύγχρονους θεολόγους, ακόμα και Ορθοδόξους, οι οποίοι, ιδιαίτερα στις μέρες μας, τείνουν να ταυτίσουν την αγιότητα με την άσκηση.

Ζηζιούλας, Ι., μητροπολίτης Περγάμου. «Η παρεξηγημένη

**αγιότητα». Στο Συλλογ. (2001).
Αγιότητα. Ένα Λησμονημένο
Όραμα, Αθήνα: Ακρίτας.
Πηγή: περιοδικό ΠΕΙΡΑΪΚΗ
ΕΚΚΛΗΣΙΑ, αρ. φύλλου 187 -
Νοέμβριος 2007, σ. 2-7.**

1. Η αγιότητα

Η αγιότητα είναι η ουσιαστική σχέση με τον Θεό. Η υπακοή στην εντολή του να γίνουμε άγιοι, όπως είναι Αυτός. Χριστιανός σημαίνει αυτός που αγαπά τον Χριστό και βαδίζει ελεύθερα, αβίαστα, φιλότιμα, πρόθυμα και πρόσχαρα την οδό του αγιασμού. Αγιότητα σημαίνει ν' ακολουθείς τον Χριστό και στη Γεθσημανή και στον Γολγοθά.

Αγιότητα ακόμη σημαίνει πλήρη και παντοτινή αποδοχή του όποιου θείου θελήματος. Αγιότητα είναι αληθινή αγάπη του σταυρού, απ' όπου πηγάζει η αληθινή ζωή.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία μας δεν αποδίδει ποτέ λατρεία στους αγίους μας παρά μόνο τιμή. Οι άγιοι είναι πάντοτε πιστά, αγαθά και αγωνιζόμενα μέλη της Εκκλησίας. Πρόκειται για απλούς, ταπεινούς, γνήσιους, καθαρούς, μετανοημένους, χριστιανούς. Δεν πρόκειται για εξωγήινους και υπεράνθρωπους, για ιδιαίτερα ταλαντούχους, πανέξυπνους και πανέμορφους, παντογνώστες και αλάνθαστους. Όλοι οι άγιοι είναι γνήσιοι ταπεινόφρονες και αγωνιστές. Το παράδειγμα τους αξίζει να εμπνέει όλους

τους χριστιανούς. Οι άγιοι ήταν σαν κι εμάς. Ορισμένοι μάλιστα, παλαιότεροι και σύγχρονοι, και σε αρκετά πιο δύσκολες θέσεις από εμάς. Ασθενείς, πτωχοί, ταλαιπωρημένοι, κατηγορούμενοι, συκοφαντημένοι, εξορισμένοι, κυνηγημένοι και αδικημένοι.

Ο άγιος αποκτά νου Χριστού, άγεται από το Άγιον Πνεύμα. Ένας άγιος μπορεί να 'ναι και παχύς, να γράφει ή να μιλάει πολύ, να είναι βαριά ασθενής. Ένας άγιος δεν έχει όλα τα χαρίσματα μαζί. Δεν τα γνωρίζει οπωσδήποτε όλα. Ο άγιος μπορεί να 'ναι και στο μοναστήρι και στη σκήτη και στο κελλί και στο χωριό και στην πόλη. Τον καλύπτει η χάρη του Θεού, τον πλουτίζει η

ταπείνωση, τον χαροποιεί η αδοξία, τον χαρακτηρίζει η αυτομεμψία, η αυτοκατάκριση και ο συνεχής αυστηρός αυτοέλεγχος.

Η αγιότητα είναι ανοιχτός κήπος. [...] Δεν αποκλείεται κανένας από την αγιότητα. Όποιος αγαπήσει πολύ τον Χριστό και την αγάπη του δείξει έμπρακτα, ταπεινωθεί και αγωνισθεί, αγιάζει, χαριτώνεται, φωτίζεται.

Δεν θα πρέπει να λησμονάμε πως αρκετοί άγιοι ήταν σαν κι εμάς κι ορισμένοι χειρότεροι και από εμάς. Αυτό [...] δίνει μεγάλο κουράγιο σε όλους μας.

Λίαν εύστοχα ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος σε μία ομιλία του [...] λέγει πως οι πιστοί ενισχύονται και

παρηγορούνται όταν πληροφορούνται τα παθήματα του αποστόλου, που όμως δεν του ελάττωσαν την αγωνιστικότητά του, αλλά μάλλον την αύξησαν. Ο ίδιος ο άγιος Χρυσόστομος, ο αγέρωχος αυτός και δυνατός άνθρωπος, που δεν άντεχε την αδικία στους άλλους, είχε μία ακόμα ιδιοτροπία και νευρικότητα, αν καλομελετήσουμε τον βίο του. Αυτό φρονούμε τον κάνει πιο σπουδαίο. Ήταν γνήσιος, ατόφιος, ντόμπρος, αληθινός. Ήταν αυτός που ήταν, ανυπόκριτος, αυθεντικός, ακούραστος. Ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος, ο σοφός και βαθύς και γλυκός άνθρωπος, ήταν σκεφτικός, μαζωμένος, κάπως δειλός, φοβισμένος, κλειστός τύπος, θα

τον έλεγε κανείς σήμερα και «μελαγχολικό». Στις πρώτες φασαρίες με τους αιρετικούς στην Κωνσταντινούπολη πήρε το πλοίο και πήγε στον Πόντο να γράφει ποιήματα. Αγίασε έτσι όπως ήταν, αυτός που ήταν, δεν άλλαξε τύπο και χαρακτήρα.

Στις ρίζες της λέξης άγιος συναντάμε την αγιότητα, την καθαρότητα, τη δύναμη, που προκαλούν έλξη και δέος, θαυμασμό και πίστη. Άγιος τελικά όμως είναι αυτός που αγαπά πολύ τον Θεό και τα πλάσματά του, που ενώνεται μαζί του, θεώνεται. Κανένας άγιος δεν αποζητά την προσωπική του δόξα, αλλά όλοι ζητούν και θέλουν μόνο τη δόξα του Πανάγιου Τριαδικού [...]

Θεού. Η αγάπη του Θεού χαριτώνει, ευλογεί, αγιάζει και δοξάζει τους αγίους του. [...] Αγιότητα σημαίνει κοινωνία στη μοναδική αγιότητα του Θεού. Τ' ασκητικά κατορθώματα δεν υπάρχουν για να βραβευθούν. Δεν στεφανώνονται οι προσοντούχοι, οι γίγαντες της ασκήσεως, οι κολοσσοί της ηθικής αλλά οι ταπεινοί οι πολύ αγαπώντες. Ο μακαριστός Γέροντας Παΐσιος ο Αγιορείτης πολύ χαρακτηριστικά και όπως πάντα χαριτωμένα έλεγε πως οι άγιοι θα τον αγαπούν τον Χριστό ακόμη και αν υπήρχε περίπτωση να μην υπήρχε ο παράδεισος.

Μοναχού Μωυσέως Αγιορείτου, (2008). Χριστός χριστιανούς χαρά χαρίζει. Αθωνικά Άνθη 13. Αθήνα: Τήνος, σ. 34-49.

**Lavoie, Lewis, Adam. One Blood,
Many Nations. (mural mosaic)**

Η αγιότητα στην καθημερινότητα

Η αγιότητα στην καθημερινότητα

Η αγιότητα θέλει υπομονή κι επιμονή, αυταπάρνηση, αυτοθυσία και ανιδιοτέλεια. [...]

Όταν πλησιάζει κάποιος ένα άγιο φιλοπερίεργα [...] και αταπείνωτα δεν πρόκειται να ωφεληθεί. Αν έχει μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του, θ' αναχωρήσει από έναν άγιο με μία γνώμη ακόμη, θεωρώντας τον εαυτό του μόνο άξιο να κρίνει, να εξετάζει, ν' απορρίπτει και να συγκρίνει. Ας αφήσουμε την αγιότητα να μιλήσει άνετα μέσα μας. [...]

Πολλοί προσκυνητές του Αγίου Ορους συχνά αναζητούν μεγάλους αγίους. Μας γράφουν, μας τηλεφωνούν, αναζητώντας χαρισματούχους, που θα τους απαλλάξουν σύντομα από τα μεγάλα τους προβλήματα. Υπάρχει μία αίσθηση ότι όλα μπορούν να λυθούν αμέσως, δίχως κανένα δικό τους μόχθο.

100 / 58

Υπάρχει μία μαγική αντίληψη για την αγιότητα. Οι άνθρωποι της [...] υπερκαταναλώσεως θέλουν γρήγορες κι εύκολες λύσεις. Να μη καθυστερήσουν στην προσευχή, να μην αγωνισθούν διόλου, να μη ταπεινωθούν καθόλου. Ένας Γέροντας θαυματουργός, χαρισματούχος, προορατικός είναι ό,τι το καλύτερο για την περίπτωση τους. Τους αγίους και τον Χριστό δηλαδή τους θέλουμε και τους έχουμε για ώρα ανάγκης, για να περνάμε μόνο καλά. [...] Αν δεν το πετύχουμε, τρέχουμε και στους μάγους και στα μέντιουμ, οπουδήποτε, αρκεί ν' απελευθερωθούμε από το πρόβλημα μας τάχιστα. Αν λοιπόν δεν πετύχουμε το σκοπό μας, φθάνουμε να λέμε: Πάει

και το Άγιον Ορος, δεν έχει πια αγίους, δεν είναι σήμερα άγιο. [...] Μα η αγιότητα [...] δεν είναι με τους δυνατούς προβολείς, με μεγάφωνα, [...] και προβολή. Θάλλει πάντοτε στη μυστικότητα. Την αγιότητα μπορείς να συναντήσεις κι εκεί που δεν το περιμένεις. [...]

Οι άγιοι είναι απαραίτητοι στη ζωή μας. Οι άγιοι συντηρούν τον κόσμο. Ο κόσμος υπάρχει, γιατί οι προσευχές των αγίων επιμηκύνουν το έλεος του Πανάγαθου Θεού. Είναι καλό λοιπόν να συναντάμε αγίους κι έχουμε πολλά να ωφεληθούμε [...].

[...] Η αγιότητα δεν προβάλλεται. Οι άγιοι θεωρούνται απλά ιερά πρόσωπα του παρελθόντος. Η αγιότητα σήμερα φαντάζει κάτι το αρκετά ξένο και πολύ απόμακρο. [...]

Ακόμη και οι χριστιανοί [...] φαντάζονται τον άγιο ως ένα αναμάρτητο μάγο, ως ένα θαυματοποιό ταχυδακτυλουργό, ως ένα επιτυχημένο μελλοντολόγο [...].

Να μελετάμε τους βίους των αγίων καλά και συχνά. Να αγαπάμε τους αγίους. Να τους τιμάμε. Να τους μιμούμαστε. Να ζητάμε τις πρεσβείες τους. Να πιάσουμε φιλία μαζί τους. Να μας συνδράμουν στην ανημπόρια μας. Να μη μας αφήσουν ν' απογοητευθούμε από τις αδυναμίες μας. Είχαν κι εκείνοι πολλές δυσκολίες. Δεν αποθαρρύνθηκαν. [...]

Οι άγιοι υπάρχουν και στη σημερινή εποχή μας. [...] Η αγιότητα δεν ανήκει στο μουσείο της Εκκλησίας. Υπάρχει στο παρόν. Η αγιότητα είναι προσωπική πρόσκληση

του Θεού στον καθένα. [...]

Με τη βάπτιση μας ανήκουμε όλοι στους «ηγιασμένους εν Χριστώ Ιησού, κλητούς αγίους». [...]
Στον 20ο αιώνα έχουμε πλήθος αγίων. [...] Δεν είναι μοναχοί μόνο του Άγιου Ορους, είναι και μοναχές, στην Ελλάδα, τα Βαλκάνια και τη Ρωσία, και παπάδες πόλεων και χωριών και επίσκοποι και λαϊκοί και μάρτυρες στη Σοβιετική Ένωση και αλλού. Άγιοι υπάρχουν και στον 21ο αιώνα. Η Εκκλησία μας όμως ποτέ δεν αναγνώρισε αγίους εν ζωή. Μη βιαζόμαστε.

Μοναχός Μωυσής Αγιορείτης, (2008). Χριστός χριστιανούς χαρά χαρίζει. Αθωνικά Άνθη 13. Αθήνα: Τήνος, σ. 34-49.

Από το παρεκκλήσιο του Αγίου Νεκταρίου (Ι. Ν. Αγ. Παντελεήμονος Γλυφάδας). Αγιογράφηση π. Σταμάτη Σκλήρη.

105 / 59

Τελειώνοντας τη Διδακτική Ενότητα...

- ✓ Διατυπώνουμε τη χριστιανική ερμηνεία της αγιότητας.
- ✓ Επισημαίνουμε την ποικιλία χαρακτηριστικών στοιχείων αγιότητας.
- ✓ Αναγνωρίζουμε όψεις αγιότητας στην καθημερινότητά μας.

Σημειώνουμε...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Θρησκευτικότητα

2.1 Πίστη

2.2 Λατρεία

2.3 Προσευχή

2.4 Γιορτή

2.5 Σωτηρία

Θ.Ε. 2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ (πίστη, λατρεία, προσευχή, γιορτή, σωτηρία)

2.1. ΠΙΣΤΗ

Εμπειρίες σχετικές με την εμπιστοσύνη σε πρόσωπα ή θεσμούς. Η πίστη ως κοινωνικό γεγονός.

Ερμηνεία λέξεων

1. πίστη η: 1. η πεποίθηση, η βεβαιότητα, η σιγουριά που έχει κάποιος για κτ. [...]. 2. η αποδοχή της ύπαρξης και της παρουσίας ανώτατου όντος, η θρησκεία ή το θρησκευτικό δόγμα [...] || η χριστιανική πίστη: Η ~ σου σ' έσωσε. Το Σύμβολο της Πίστεως. || [...] 3. η σταθερή

προσήλωση, η εμμονή σε κτ.: Αγωνίζεται με ~ για τις ιδέες του. [...] || (οικον.) η οικονομική συναλλαγή που συνίσταται είτε στο δανεισμό χρημάτων είτε στην πώληση εμπορευμάτων σε τρίτους χωρίς άμεση καταβολή του αντιτίμου τους και που στηρίζεται στην εμπιστοσύνη ότι αυτός που οφείλει, έχει την ικανότητα και τη θέληση να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του [...]

2. πίστωση η: 1. παροχή χρημάτων με δανεισμό ή μεταβίβαση εμπορευμάτων χωρίς άμεση καταβολή του αντιτίμου τους: ~ με εγγύηση / με υποθήκη. [...] (λόγ. έκφρ.) επί πιστώσει, βερεσέ. ANT τοις μετρητοίς [...]

3. πείθω -ομαι: κάνω κτ. να δεχτεί τη γνώμη μου, να συμφωνήσει μαζί μου προβάλλοντας επιχειρήματα ή δίνοντας υποσχέσεις, διαβεβαιώσεις κτλ. [...]|| κάνω κτ. να δεχτεί και να πράξει ό,τι του υποδεικνύω. (πρβ. καταφέρνω): Τον έπεισαν να υπογράψει τη συμφωνία. (απαρχ. έκφρ.) [...] **ΦΡ** ού μέ πείσεις κάν μέ πείσης, ως σχόλιο πεισματικής άρνησης κάποιου να πειστεί, να αλλάξει γνώμη.

4. πεποίθηση η: α. σταθερή γνώμη, άποψη, βεβαιότητα ότι αυτό που θεωρεί κάποιος σωστό ισχύει πραγματικά: Η ~ ότι η φυσική πραγματικότητα διέπεται από νόμους. Κάνω κτ. με την ~ ότι... [...] || Από ~ ή εκ πεποιθήσεως, επειδή το

θεωρώ σωστό: Από ~ φέρεται έτσι και όχι γιατί του το υπέδειξαν. [...]
|| (πληθ.) ιδέες, αρχές τις οποίες ακολουθεί και ασπάζεται κάποιος (πρβ. ιδεολογία): Οι ηθικές / θρησκευτικές / πολιτικές πεποιθήσεις κάποιου. [...] β. εμπιστοσύνη, κυρίως σε εκφορές όπως: Έχω ~ στον εαυτό / στις δυνάμεις / στις ικανότητές μου (πρβ. αυτοπεποίθηση).

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής
του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη

Διάκριση των εννοιών της πίστης και της ιδεολογίας.

1. Αγιογραφικά χωρία:

■ Γεν 22,1-3· 9-12: Η θυσία του

Ισαάκ

...ο Θεός δοκίμασε τον Αβραάμ και του είπε: «Αβραάμ!» Εκείνος απάντησε: «Ορίστε». «Πάρε το γιο σου», του λέει ο Θεός, «το μονογενή, που τον αγαπάς, τον Ισαάκ, και πήγαινε να τον θυσιάσεις...».

Ο Αβραάμ σηκώθηκε νωρίς το πρωί, σαμάρωσε το γαϊδουράκι του και πήρε μαζί του δύο από τους δούλους του και το γιο του τον Ισαάκ. [...]

Όταν έφτασαν στον τόπο που τους είχε πει ο Θεός, ο Αβραάμ έχτισε εκεί το θυσιαστήριο, ετοίμασε τα ξύλα, έδεσε το γιο του τον Ισαάκ και τον έβαλε στο θυσιαστήριο πάνω από τα ξύλα. Ύστερα άπλωσε το χέρι του και πήρε το μαχαίρι για να σφάξει το παιδί του.

112 / 62 - 63

Αλλά ο άγγελος του Κυρίου τού φώναξε από τον ουρανό και του είπε: «Αβραάμ, Αβραάμ!» Κι εκείνος απάντησε: «Ορίστε». Και του είπε: «Μην απλώσεις χέρι στο παιδί και μην του κάνεις τίποτε, γιατί τώρα ξέρω ότι φοβάσαι το Θεό και δε μου αρνήθηκες το μοναχογιό σου».

■ Ψαλμ 139, 1-5, 7-10· 23-24: Πού πορευθώ από του Πνεύματός σου

Κύριε, με διερεύνησες και με γνωρίζεις.

Ξέρεις εσύ πότε είμαι καθιστός και πότε όρθιος· από μακριά τις διαθέσεις μου διακρίνεις.

Βλέπεις εσύ αν ενεργώ ή αν

**είμαι άπραγος·
[...] Και πριν μια λέξη ακόμα
έρθει στη γλώσσα μου,
να κιόλας που εσύ, Κύριε,
πολύ καλά την ξέρεις.
Από παντού γύρω τριγύρω με
κυκλώνεις
κι έβαλες πάνω μου για
προστασία το χέρι σου.
[...] Πού να πάω μακριά από
το Πνεύμα σου;
και μακριά απ' την παρουσία
σου πού να φύγω;
Αν ανεβώ στους ουρανούς,
εσύ είσ' εκεί·
αν στρώσω το κρεβάτι μου
στον άδη,
εκεί είσαι πάλι.
Αν τα φτερά μου απλώσω και
πετάξω...**

κι εκεί το χέρι σου θα με
καθοδηγεί
κι η ευνοϊκή σου δύναμη θα με
κρατάει. [...]

■ **Μτ 14, 28-33: Ο Ιησούς περπατάει πάνω στα νερά της λίμνης**

[...] Ο Πέτρος του αποκρίθηκε: «Κύριε, αν είσαι εσύ, δώσε μου εντολή να έρθω κοντά σου περπατώντας στα νερά». Κι εκείνος του είπε: «Έλα». Κατέβηκε τότε από το πλοίο ο Πέτρος κι άρχισε να περπατάει πάνω στα νερά για να πάει στον Ιησού. Βλέποντας όμως τον ισχυρό άνεμο φοβήθηκε, κι άρχισε να καταποντίζεται· έβαλε τότε τις φωνές: «Κύριε, σώσε με!» Αμέσως ο Ιησούς άπλωσε το χέρι, τον έπιασε και του λέει: «Ολιγόπιστε,

γιατί σε κυρίεψε η αμφιβολία;» Και μόλις ανέβηκαν στο καΐκι κόπασε ο άνεμος. Τότε όσοι ήταν στο καΐκι ήρθαν και τον προσκύνησαν λέγοντας: «Αληθινά, είσαι ο Υιός του Θεού!».

Luis Borrassà, Saint Pierre marchant sur les eaux (Ο Άγιος Πέτρος περπατά πάνω στο νερό) (1411-1413)

■ Μκ 9, 23-24: «Πιστεύω, κύριε· βοήθει μου τῆ ἀπιστία»

[Διάλογος (κατά τη θεραπεία του παιδιού με το δαιμονικό πνεύμα) ανάμεσα στον πατέρα του παιδιού και τον Ιησού] ...Ο Ιησούς του είπε τούτο: «Εάν μπορείς να πιστέψεις, όλα είναι δυνατά γι' αυτόν που πιστεύει». Αμέσως τότε φώναξε δυνατά ο πατέρας του παιδιού και είπε με δάκρυα: «Πιστεύω, Κύριε! Αλλά βοήθησέ με, γιατί η πίστη μου δεν είναι δυνατή».

■ Α Κορ 13, 2: Πίστιν ὥστε ὄρη μεθιστάνειν

Κι αν έχω της προφητείας το χάρισμα κι όλα κατέχω τα μυστήρια κι ὅλη τη γνώση, κι αν έχω ακόμα ὅλη

την πίστη, έτσι που να μετακινώ
βουνά, αλλά δεν έχω αγάπη, είμαι
ένα τίποτα.

■ Εβρ 11, 1: Οι ήρωες της πίστε- ως

Πίστη σημαίνει σιγουριά γι' αυτά
που ελπίζουμε και βεβαιότητα γι'
αυτά που δε βλέπουμε.

2. Έννοια της (χριστιανικής) πί- στης

Αρχικά, λέγοντας πίστη εννοού-
με την εμπιστοσύνη σε κάποιον και
τη βεβαιότητα για κάτι, οι οποίες
στηρίζονται σε αξιόπιστες μαρτυ-
ρίες. Αυτή η έννοια της πίστης δι-
αδραματίζει πρωταρχικό ρόλο σε
όλες τις δραστηριότητες και τις δι-

απροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων. Σε δεύτερο επίπεδο, η πίστη παρατηρείται σε όλες τις θρησκείες και αποτελεί το συνδετικό κρίκο του πιστού με το Θεό. Η θρησκευτική πίστη είναι βασικό στοιχείο της πνευματικής ζωής και του πολιτισμού των λαών. Σε ένα άλλο επίπεδο τοποθετείται η χριστιανική πίστη, η οποία εννοιολογικά και ουσιαστικά υπερβαίνει τα δύο προηγούμενα. Κι αυτό γιατί προϋποθέτει δύο πρόσωπα· εκείνο του πιστού χριστιανού, ο οποίος νοείται ως «εικόνα» του Θεού και εκείνο «του Θεού του ζώντος» (Ματθ. 16, 16).

**Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών
Β΄ λυκείου, ΔΕ 24, σ. 196-197.**

3. Η πίστη στην ιουδαιοχριστιανική παράδοση

Στη συνείδηση των περισσότερων ανθρώπων σήμερα η λέξη πίστη έχει ένα πολύ συγκεκριμένο περιεχόμενο: Σημαίνει την ανεξέταστη αποδοχή αρχών και αξιωμάτων, τη συγκατάθεση σε μια θεωρία ή διδαχή που παραμένει αναπόδεικτη. Πιστεύω σε κάτι, πάει να πει ότι το αποδέχομαι, έστω κι αν δεν το καταλαβαίνω. Σκύβω το κεφάλι και υποτάσσομαι σε μιαν αυθεντία, που δεν είναι πάντοτε θρησκευτική, αλλά μπορεί να είναι και ιδεολογική ή πολιτική. [...] Έχει καθιερωθεί και ένα σύνθημα άγνωστης προέλευσης, που πολλοί το θεωρούν ως πεμπτουσία της μεταφυσικής, ενώ δεν είναι παρά η προϋπόθεση κάθε

ολοκληρωτισμού: «Πίστευε και μη ερεύνα»!

Πρέπει να πούμε απερίφραστα ότι μια τέτοια εκδοχή της πίστης δεν έχει καμιά σχέση με το νόημα που έδωσε στη λέξη η ιουδαιοχριστιανική τουλάχιστον παράδοση. Στα πλαίσια αυτής της παράδοσης η πίστη λειτουργεί πολύ περισσότερο με το περιεχόμενο που διατηρεί ακόμα σήμερα η λέξη στο εμπόριο και στην αγορά.

Πραγματικά, όταν μιλάμε στο εμπόριο για πίστη, εννοούμε ακόμα σήμερα την εμπιστοσύνη που εμπνέει στους κύκλους της αγοράς ένας έμπορος. Όλοι τον ξέρουν, ξέρουν τον τρόπο και το ήθος των συναλλαγών του, τη συνέπειά του

**στην εκπλήρωση των υποχρεώσε-
ών του. Αν ποτέ αναγκασθεί να ζη-
τήσει χρήματα, θα βρει αμέσως δα-
νειστή. [...]**

**Με τον ίδιο αυτόν τρόπο του
εμπορίου και της αγοράς λειτουρ-
γεί η πίστη και στα πλαίσια της
ιουδαιοχριστιανικής παράδοσης.
Και εδώ το αντικείμενο της πίστης
δεν είναι αφηρημένες ιδέες που
αντλούν το κύρος τους από κάποια
αλάθητη αυθεντία. Αντικείμενο της
πίστης είναι συγκεκριμένα πρό-
σωπα, που καλείσαι να τα εμπι-
στευθείς στα πλαίσια μιας άμεσης
εμπειρικής σχέσης.**

**Και πιο συγκεκριμένα: Αν πι-
στεύεις στο Θεό, δεν το κάνεις επει-
δή κάποιες θεωρητικές αρχές στο**

**υπαγορεύουν ή κάποιος ιδρυματι-
κός θεσμός σου εγγυάται την ύπαρ-
ξή του. Τον πιστεύεις, γιατί το πρό-
σωπό του, η προσωπική ύπαρξη
του Θεού, σου γεννάει εμπιστοσύ-
νη. Τα έργα του και η ιστορική του
«πράξη» - οι παρεμβολές του μέσα
στην Ιστορία – σε κάνουν να θέλεις
μια σχέση μαζί του.**

**Βέβαια, η σχέση που θεμελιώνει
την πίστη, μπορεί να είναι άμεση,
μπορεί όμως να είναι και έμμεση
σχέση. Όπως και με ένα ανθρώπι-
νο πρόσωπο: Πιστεύω σε κάποιον,
τον εμπιστεύομαι, όταν τον έχω
συναντήσει, τον γνωρίζω, σχετίζο-
μαι άμεσα μαζί του. Αλλά πιστεύω
και σε κάποιον που δεν τον γνωρί-
ζω προσωπικά, όταν οι μαρτυρίες**

**έμπιστων σε μένα ανθρώπων εγγυ-
ώνται την αξιοπιστία του.**

**Υπάρχουν λοιπόν βαθμίδες
στην πίστη – προχωράει κανείς
από λιγότερη σε περισσότερη πί-
στη. Και αυτή η πρόοδος μοιάζει
να είναι μια ατελείωτη πορεία. Όσο
ολοκληρωμένη κι αν εμφανίζεται
μια πίστη, υπάρχουν πάντοτε πε-
ριθώρια αύξησης και ωριμότητας.
Είναι μια δυναμική, πάντοτε «ατέ-
λεστη τελειότητα». [...]**

**Όταν η Εκκλησία μας καλεί
στην αλήθεια της, δεν μας προτεί-
νει κάποιες θεωρητικές θέσεις που
πρέπει καταρχήν να αποδεχθού-
με. Μας καλεί σε μια προσωπική
σχέση, σε ένα τρόπο ζωής που
συνιστά σχέση με τον Θεό ή οδη-
γεί προοδευτικά και βιωματικά στη**

σχέση μαζί του. [...] Φτάνουμε στον Θεό μέσα από ένα τρόπο ζωής, όχι μέσα από ένα τρόπο σκέψης.

Γιανναράς, Χρ. (1996). Αλφαβητάρι της πίστης. Αθήνα: Δόμος, σ. 25-29.

4. Πίστη: βεβαιότητα και αμφιβολία

Η πίστη στο Θεό, λοιπόν, δεν μοιάζει καθόλου με το είδος της λογικής βεβαιότητας που πετυχαίνουμε στην Ευκλείδεια γεωμετρία. Ο Θεός δεν είναι το συμπέρασμα σε μια σειρά συλλογισμών, η λύση σ' ένα μαθηματικό πρόβλημα. Το να πιστεύεις στο Θεό δεν είναι το να δέχεσαι τη δυνατότητα της ύπαρξής του επειδή μας έχει «αποδειχθεί» με κάποιο θεωρητικό

επιχείρημα, αλλά είναι το να εμπιστευτούμε τον Ένα που ξέρουμε και αγαπάμε. Η πίστη δεν είναι η υπόθεση πως κάτι ίσως είναι αλήθεια, αλλά η βεβαιότητα ότι κάποιος είναι εκεί.

Επειδή η πίστη δεν είναι λογική βεβαιότητα αλλά προσωπική σχέση, και επειδή αυτή η προσωπική σχέση είναι ακόμη πολύ ατελής στον καθένα μας κι έχει ανάγκη να εξελίσσεται συνέχεια είναι δυνατό να συνυπάρχει η πίστη με την αμφιβολία. Αυτά τα δύο δεν αποκλείονται αμοιβαία.

[...] Κι όμως η αμφιβολία καθαυτή δεν δείχνει έλλειψη πίστης. Ίσως σημαίνει το αντίθετο -ότι η πίστη μας είναι ζωντανή και αυξανόμενη.

Γιατί η πίστη δεν συνεπάγεται μακαριότητα αλλά ριψοκινδύνευμα, όχι απομόνωση από το άγνωστο αλλά πορεία άφοβη για να το συναντήσουμε. [...]

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (1984). Ο Ορθόδοξος δρόμος. Μτφρ. Μαρία Πάσχου. Αθήνα: Ίδρυμα Γουλανδρή Χορν.

5. Τυπικό γνώρισμα της θρησκευοποίησης: η ιδεολογική εκδοχή της πίστης.

Ονομάζουμε Ιδεολογία ένα σύνολο από θεωρητικές προτάσεις (ιδέες, αρχές, στόχους, ιδανικά, ερμηνευτικά σχήματα, δεοντολογικές κατευθύνσεις) που φιλοδοξούν να καθοδηγήσουν την πράξη των

ανθρώπων [...]. Η αξία των προτάσεων μιας ιδεολογίας κρίνεται από [...] την ωφελιμότητά τους για τα άτομα και τα οργανωμένα σύνολα.

Η ιδεολογική εκδοχή της πίστης εκλαμβάνει τη μαρτυρία της εκκλησιαστικής εμπειρίας σαν θεωρητικές ακριβώς προτάσεις με συνεπαγωγές άμεσης χρησιμότητας για την πρακτική του ανθρώπινου βίου. Πίστη δεν σημαίνει πια την εμπιστοσύνη που χαρίζεται στον άνθρωπο όταν ειλικρινά αγαπάει, δεν προϋποθέτει η πίστη το άθλημα σχέσεων κοινωνίας για να ελευθερωθεί ο άνθρωπος από τη δουλεία στο εγώ. [...]

Έτσι μεταποιείται η πίστη σε ιδεολόγημα που περιλαμβάνει, πρωταρχικά, «πληροφορίες» για

τη μεταφυσική πραγματικότητα.
Οι «πληροφορίες» δεν ελέγχονται
από την εμπειρία, ωστόσο η ατο-
μική νόηση τις προσλαμβάνει σαν
βεβαιότητες [...].

Γιανναράς, Χ. (2007²). Εναντία στη
θρησκεία. Αθήνα: Ίκαρος, σ. 86-87.

6. Ιδεολογία και θρησκεία

...η ιδεολογία επιδιώκει την
αποκατάσταση ή την αναμόρφωση
[μιας δεδομένης] πραγματικότη-
τας με τους παράγοντες που υπάρ-
χουν. [...]

Άλλωστε η ιδεολογία αποτελεί
συχνά ένα είδος εκκοσμικευμένης
θρησκείας. Ενώ όμως η θρησκεία
δηλώνει εξ αρχής ότι στηρίζεται
στην πίστη, η ιδεολογία καλύπτει

συνήθως το πιστεύω της με το μανδύα της λογικής ή της επιστήμης. Τέλος, ενώ η θρησκεία αναφέρεται πρωτίστως σε υπερβατικό κόσμο (Θεός, άγγελοι, αιώνια ζωή) και υποτάσσει σ' αυτόν την αμεσότητα, η ιδεολογία προσηλώνεται στην αμεσότητα και την ειδωλοποιεί. [...]

Μαντζαρίδης, Γ. (1990).
Κοινωνιολογία του Χριστιανισμού.
Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη,
σ. 108, 114.

1. Η παραβολή του Τελώνη και του Φαρισαίου (Λκ 18, 9-14)

Σε μερικούς που ήταν σίγουροι για την ευσέβειά τους και περι-

φρονούσαν τους άλλους, είπε την παρακάτω παραβολή: «Δύο άνθρωποι ανέβηκαν στο ναό για να προσευχηθούν. Ο ένας ήταν Φαρισαίος κι ο άλλος τελώνης. Ο Φαρισαίος στάθηκε επιδεικτικά κι έκανε την εξής προσευχή σχετικά με τον εαυτό του: “Θεέ μου, σ’ ευχαριστώ που εγώ δεν είμαι σαν τους άλλους ανθρώπους άρπαγας, άδικος, μοιχός, ή και σαν αυτόν εδώ τον τελώνη. Εγώ νηστεύω δύο φορές την εβδομάδα και δίνω στο ναό το δέκατο απ’ όλα τα εισοδήματά μου”. Ο τελώνης, αντίθετα, στεκόταν πολύ πίσω και δεν τολμούσε ούτε τα μάτια του να σηκώσει στον ουρανό. Χτυπούσε το στήθος του και έλεγε: “Θεέ μου, σπλαχνίσου με τον αματωλό”. Σας βεβαιώνω

πως αυτός έφυγε για το σπίτι του αθώος και συμφιλιωμένος με το Θεό, ενώ ο άλλος όχι· γιατί όποιος υψώνει τον εαυτό του θα ταπεινωθεί, κι όποιος τον ταπεινώνει θα υψωθεί».

2. Φαρισαίοι. Κίνημα λαϊκών με ηγέτες ικανούς ραβίνους. Η πίστη τους στηριζόταν στον Νόμο και στους Προφήτες. Σέβονταν τις παραδόσεις, αλλά ήταν ανοιχτοί και προοδευτικοί στα θρησκευτικά ζητήματα. Προσπαθούσαν να τηρούν με ακρίβεια όλες τις εντολές του Θεού και να ζουν με συνέπεια την πίστη τους στην καθημερινή ζωή. Κάποτε έφταναν σε θρησκευτικές υπερβολές. [...] Είχαν μεγάλη εκτίμηση από τον λαό στις συναγωγές

των επαρχιών. Όμως αυτοί περι-
φρονούσαν τον λαό.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών
Β΄ γυμνασίου, ΔΕ 2, σ. 16.

**Η πίστη στον Τριαδικό Θεό ως
προσωπική σχέση εμπιστοσύ-
νης**

1. Περιεχόμενο της χριστιανικής πίστης

Το περιεχόμενο της χριστιανι-
κής πίστης είναι τα «δόγματα», δη-
λαδή οι υπέρ λόγον αλήθειες, που
πηγάζουν από την Αγία Γραφή και
την Ιερά Παράδοση. Οι αλήθειες
αυτές περιέχονται συνοπτικά στο

Σύμβολο της Πίστεως [...]. Αναφέρονται στον τριαδικό Θεό, στο Θεάνθρωπο Χριστό, στη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου με κύριο σκοπό τη σωτηρία του από τις συνέπειες του προπατορικού αμαρτήματος και στην έσχατη πραγματικότητα, την ανάσταση των νεκρών και τη μέλλουσα Βασιλεία του Θεού. Είναι ευνόητο ότι η χριστιανική πίστη προϋποθέτει την ανθρώπινη ελευθερία, στην οποία και απευθύνεται ο Χριστός: «Όποιος θέλει να με ακολουθήσει, ας απαρνηθεί τον εαυτό του, ας σηκώσει το σταυρό του κι ας με ακολουθεί» (Μκ 8, 34).

**Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών
Β΄ λυκείου, ΔΕ 24, σ. 196-197.**

2. Η πίστη στον Θεό ως πρόσωπο

Στο «Σύμβολο της Πίστεως» δεν λέμε, «Πιστεύω ότι υπάρχει κάποιος Θεός». λέμε, «Πιστεύω εις ένα Θεόν». Ανάμεσα στην πίστη ότι και στην πίστη εις υπάρχει μια κρίσιμη διάκριση. Μου είναι δυνατό να πιστεύω ότι κάποιος ή κάτι υπάρχει κι όμως αυτή η πεποίθηση να μην έχει πρακτικό αποτέλεσμα στη ζωή μου. Μπορώ ν' ανοίξω τον τηλεφωνικό κατάλογο [...] και να διαβάσω εξονυχιστικά τα ονόματα που είναι καταχωρημένα στις σελίδες του· και καθώς διαβάζω, είμαι προετοιμασμένος να πιστέψω ότι μερικοί (ή ακόμη κι οι περισσότεροι) απ' αυτούς τους ανθρώπους πράγματι υπάρχουν. Αλλά δεν γνωρίζω κανέναν απ' αυτούς

προσωπικά [...] κι έτσι η πεποίθησή μου ότι υπάρχουν δεν έχει για μένα καμιά σημασία. Αντίθετα, όταν λέω σ' ένα πολυαγαπημένο φίλο, «σε πιστεύω», κάνω κάτι πολύ περισσότερο από το να εκφράσω την πεποίθηση ότι αυτό το πρόσωπο υπάρχει. «Σε πιστεύω» σημαίνει: στρέφομαι σε σένα, ακουμπώ πάνω σου, σ' εμπιστεύομαι απόλυτα και ελπίζω σε σένα. Και αυτό είναι που λέμε στο Θεό μέσα στο «Πιστεύω».

[...] Επομένως το Τριαδικό δόγμα, αντί να το παραμελούμε και να το αντιμετωπίζουμε σαν ένα θέμα δυσνόητης θεολογικής σκέψης που ενδιαφέρει μόνο τους ειδικούς, θα έπρεπε να το βάλουμε στη ζωή μας έτσι ώστε να έχει μια επίδραση επαναστατική. Φτιαγμένοι κατ' εικόνα του Τριαδικού Θεού, οι άνθρωποι καλούνται να αναπαράγουν στη γη το μυστήριο της αμοιβαίας αγάπης που η Τριάδα βιώνει στον ουρανό. Στη μεσαιωνική Ρωσία ο άγιος Σέργιος του Radonezh αφιέρωσε το νέο μοναστήρι που είχε ιδρύσει στην Αγία Τριάδα, ακριβώς επειδή ήθελε οι μοναχοί του να δείχνουν ο ένας στον άλλο, μέρα τη μέρα, την ίδια αγάπη που υπάρχει ανάμεσα στα

τρία πρόσωπα. Και αυτή είναι η κλήση όχι μόνο των μοναχών αλλά του καθενός. Κάθε κοινωνική μονάδα, -η οικογένεια, το σχολείο, το εργοστάσιο, η ενορία, η καθολική Εκκλησία- πρέπει να γίνει μια εικόνα της Τριάδος. Επειδή ξέρουμε ότι ο Θεός είναι τρεις σε ένα, ο καθένας μας είναι ταγμένος να ζει με θυσία μέσα στον άλλο και για τον άλλο· ο καθένας είναι ταγμένος αμετάκλητα σε μια ζωή πρακτικής υπηρεσίας, ενεργητικής συμπάθειας. Η πίστη μας στην Τριάδα μας υποχρεώνει να παλεύουμε σε κάθε επίπεδο, από το αυστηρά προσωπικό ως το καλύτερα οργανωμένο, αντίθετα σ' όλες τις μορφές καταπίεσης, αδικίας και εκμετάλλευσης. Στη μάχη μας για κοινωνική δικαιοσύνη και

«ανθρώπινα δικαιώματα» ενεργούμε ιδιαίτερα στο όνομα της Αγίας Τριάδος.

«Ο πιο τέλειος κανόνας του Χριστιανισμού, ο ακριβής ορισμός του, η πιο ψηλή του κορφή, είναι αυτή: να ψάχνουμε ό,τι είναι για το καλό όλων», λέει ο άγ. Ιωάννης ο Χρυσόστομος. «...Δεν μπορώ να πιστέψω ότι είναι δυνατό για έναν άνθρωπο να σωθεί αν δεν κοπιάσει για τη σωτηρία του διπλανού του». Αυτές είναι οι πρακτικές υποδείξεις του Τριαδικού δόγματος. Αυτό σημαίνει να ζεις την Τριάδα.

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (1984). Ο Ορθόδοξος δρόμος. Μτφρ. Μαρία Πάσχου. Αθήνα: Ίδρυμα Γουλανδρή Χορν.

Σύζευξη πίστης και αγάπης στον χώρο της κοινωνίας.

1. Πίστη και αγάπη

- **Γέροντα, τι σχέση υπάρχει ανάμεσα στην πίστη και την αγάπη;**
- **Πρώτα είναι η πίστη και μετά έρχεται η αγάπη. Πρέπει να πιστεύει κανείς, για να αγαπάει. Δεν μπορεί να αγαπήσει κάτι που δεν το πιστεύει. Γι' αυτό, για να αγαπήσουμε τον Θεό, πρέπει να πιστέψουμε στον Θεό. Ανάλογη με την πίστη που έχει κανείς είναι και η ελπίδα**

και η αγάπη και η θυσία για τον Θεό και τον πλησίον. Η θερμή πίστη στον Θεό γεννάει την θερμή αγάπη προς τον Θεό και προς την εικόνα του Θεού, τον συνάνθρωπό μας. Και από την υπερχείλιση της αγάπης μας – που δεν χωράει στην καρδιά και χύνεται έξω – ποτίζονται και τα καημένα τα ζώα. Πιστεύουμε πολύ, αγαπάμε πολύ.

Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου
Λόγοι Β'. Πνευματική αφύπνιση.
Σουρωτή Θεσσαλονίκης:
Ι. Ησυχαστήριο «Ευαγγελιστής
Ιωάννης ο Θεολόγος», σ. 273.

2. Αποφθέγματα Γερόντισσας Γαβριηλίας (1897-1992)

- α. Αν κάποιος δεν σου αρέσει, σκέψου ότι στο πρόσωπό του βλέπεις τον Χριστό. Τότε, δεν θα τολμήσεις ούτε να σκεφτείς να πεις λόγο κατάκρισης.**
- β. Ο Θεός όπως αγαπάει εσένα, έτσι αγαπά και τους εχθρούς σου.**
- γ. Ο Κύριος είπε: όποιος θέλει κάτι, πιστεύοντας θα το λάβει. Φθάνει να είναι σύμφωνο το αίτημα με τις Εντολές του Θεού, δηλαδή με την Αγάπη.**
- δ. Αγαπώ με όλη μου την ψυχή κάποιον, θα πει προσεύχομαι γι' αυτόν. Όποιος έχει την εμπειρία αυτή είναι στον Παράδεισο.**

ε. Δύο πράγματα έχουν πολλή σημασία... Αγαπάτε αλλήλους και Μη φοβού, μόνον πίστευε.

**Γερόντισσα Γαβριηλία (1998).
Η ασκητική της αγάπης. Αθήνα:
Επτάλοφος, σ. 356-372.**

Από τους Λόγους του αγίου Πορφύριου Καυσοκαλυβίτη

«Όταν αγαπάμε χωρίς να επιδιώκουμε να μας αγαπάνε, θα μαζεύονται όλοι κοντά μας σαν τις μέλισσες. Αυτό ισχύει για όλους μας.

Αν ο αδελφός σου σ' ενοχλεί, σε κουράζει, να σκέπτεσαι: «Τώρα με πονάει το μάτι μου, το χέρι μου, το πόδι μου· πρέπει να το περιθάψω μ' όλη μου την αγάπη». Να μη σκεπτόμαστε, όμως, ούτε ότι θα αμειφθούμε για τα δήθεν καλά ούτε ότι

143 / 68 - 69

θα τιμωρηθούμε για τα κακά που διαπράξαμε. Έρχεσαι εις επίγνωσιν αληθείας, όταν αγαπάς με την αγάπη του Χριστού. Τότε δεν ζητάς να σ' αγαπάνε· αυτό είναι κακό. Εσύ αγαπάς, εσύ δίνεις την αγάπη σου· αυτό είναι το σωστό. Από μας εξαρτάται να σωθούμε. Ο Θεός το θέλει. Όπως λέει η Αγία Γραφή: «πάντας θέλει σωθήναι και εις επίγνωσιν αληθείας ελθείν».

Όταν κάποιος μας αδικήσει μ' οποιονδήποτε τρόπο, με συκοφαντίες, με προσβολές, να σκεπτόμαστε ότι είναι αδελφός μας που τον κατέλαβε ο αντίθετος. Έπεσε θύμα του αντιθέτου. Γι' αυτό πρέπει να τον συμπονέσομε και να παρακαλέσομε τον Θεό να ελεήσει κι εμάς κι αυτόν· κι ο Θεός θα βοηθήσει

και τους δύο. Αν, όμως οργισθούμε εναντίον του τότε ο αντίθετος από κείνον θα πηδήσει σ' εμάς και θα μας παίζει και τους δύο. Όποιος κατακρίνει τους άλλους, δεν αγαπάει τον Χριστό. Ο εγωισμός φταίει. Από κει ξεκινάει η κατάκριση.

[...] Να έχουμε αγάπη, πραότητα, ειρήνη. Έτσι βοηθάμε τον συνάνθρωπό μας, όταν κυριεύεται από το κακό. Μυστικά ακτινοβολεί το παράδειγμα, όχι μόνον όταν ο άλλος είναι παρών αλλά κι όταν δεν είναι. Ν' αγωνιζόμαστε να στέλνομε την αγαθή μας διάθεση. Ακόμη και λόγια όταν λέμε για τη ζωή του άλλου που δεν την εγκρίνομε, αυτός το καταλαβαίνει και τον απωθούμε. Ενώ αν είμαστε ελεήμονες και τον συγχωρούμε, τον επηρεάζομε

– όπως τον επηρεάζει και το κακό -
κι ας μη μας βλέπει».

Πορφύριος, Καυσοκαλυβίτης
(2003). Βίος και λόγοι.
Χανιά: Ι.Μ. Χρυσοπηγής

Τελειώνοντας τη Διδακτική Ενότητα...

- ✓ Ερμηνεύουμε το φαινόμενο της πίστης στον Θεό και των διαστάσεών της για τον άνθρωπο.
- ✓ Προσδιορίζουμε τη σχέση πίστης στον Θεό με την ελπίδα και την αγάπη.

Πηγές εικονιστικού υλικού

Θ.Ε. 1 ΑΝΘΡΩΠΟΣ / ΠΡΟΣΩΠΟ

1.4. ΗΘΟΣ

1. Θεοφάνης ο Έλληνας (1405). Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Καθεδρικός Ναός Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, Κρεμλίνο, <http://days.pravoslavie.ru/Images/ii978&3634.htm>
2. Pawel Kuczynski, Ladder, http://4.bp.blogspot.com/-J6eDUcmWI9o/UnIPryO_FrI/AAAAAAAAAFdl/mOc10up5jyg/s1600/szatirikus-kepek-9.jpg

1.5. ΑΓΙΟΤΗΤΑ

1. Άγιος Διονύσιος, <http://naosagiasbarbaras.gr/17->

**%CE%B4%CE%B5%CE%BA%
CE%B5%CE%BC%CE%B2%CF
%81%CE%AF%CE%BF%CF%85
-%CE%BC%CE%BD%CE%AE%
CE%BC%CE%B7-%CF%84%CE
%BF%CF%85-%CE%B1%CE%
B3%CE%AF%CE%BF%CF%
85-%CF%80%CF%81%CE%BF%
CF%86%CE%AE%CF%84%CE%
BF%CF%85-%CE%B4/**

- 2. Οσία Σοφία της Κλεισούρας,
<http://timiosprodromoskiveri.blogspot.gr/>**
- 3. Lavoie, Lewis, Adam. One
Blood, Many Nations, (mural
mosaic),
[http://www.muralmosaic.com/
adam.html](http://www.muralmosaic.com/adam.html)**
- 4. Άγιοι Πάντες, <http://www.holyresurrectionparish.org/>**

[component/acymailing/listid-1/
mailid-586-d-ttutor-sfintilor-si-
vizita-sf-icoane-a-maicii-
domnului-izvoratoare-de-mir-
din-hawaii-bp-](http://component/acymailing/listid-1/mailid-586-d-ttutor-sfintilor-si-vizita-sf-icoane-a-maicii-domnului-izvoratoare-de-mir-din-hawaii-bp-)

5. Παρεκκλήσιο του Αγίου Νεκταρίου. Αγιογράφηση π. Σταμάτη Σκλήρη, http://stamatis-skliris.gr/_wg/wp-content/uploads/2012/06/a8039-x900.jpg

Θ.Ε. 2 ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ

2.1. ΠΙΣΤΗ

1. Lluis Borrassà, Saint Pierre marchand sur les eaux (Ο Άγιος Πέτρος περπατά πάνω στο νερό) (1411-1413).

150 / 247 - 248

Πηγές κειμένων στο διαδίκτυο

σελ. 19 - 22 / 42

1. Ντίνος Θεοδότου. Διάσταση λόγων και έργων. Ηλεκτρονική εφημερίδα Παράθυρο, 02.02.2015 (Κύπρος), <http://www.parathyro.com/?p=33914>

σελ. 23 / 43

1. Ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας ΤΟ ΒΗΜΑ (7.11.2016), <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=842593>

σελ. 24 - 25 / 43

2. ΕΡΤ (27.1.2017) (Πηγή: Reuters, ΑΠΕ-ΜΠΕ) <http://www.ert.gr/trab-pros-republikanous-teliosan-talogia-choris-praxis-na-paragoume-ergo/>

σελ. 25 / 43

3. Ηλεκτρονική εφημερίδα sports-
fm.gr

(8.2.2017), [http://www.sport-fm.gr/
article/3331097](http://www.sport-fm.gr/article/3331097)

Έργο της Αθηνάς Βουζαξάκη κο-
σμεί τη σελίδα: 136 / 67

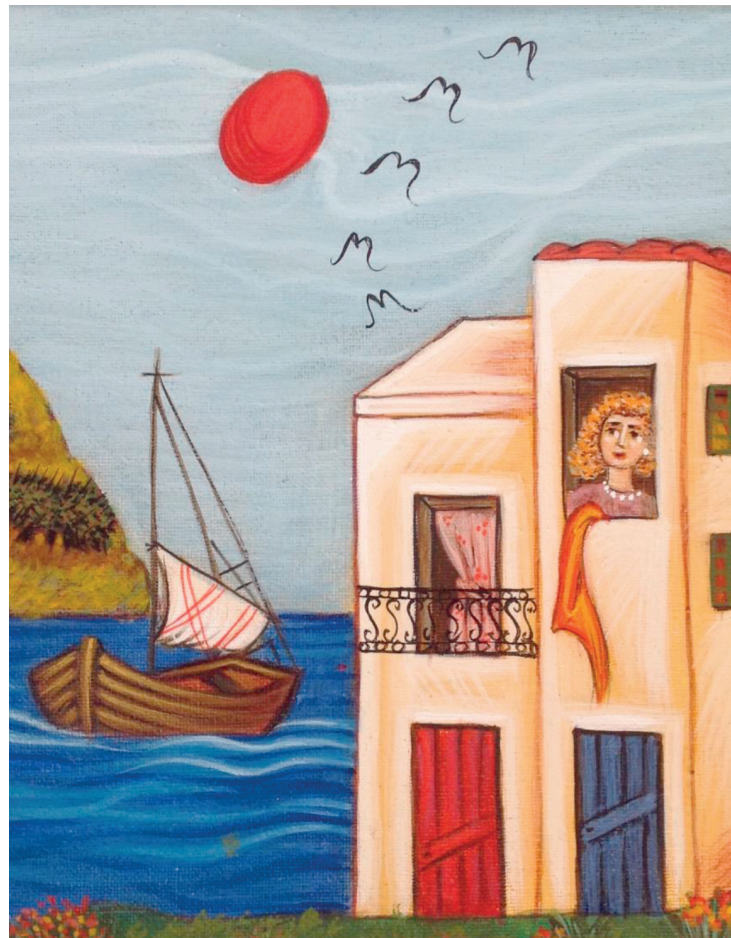
Έργο της Δέσποινας Χανόγλου κο-
σμεί τη σελίδα: 55 / 49

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 2ου τόμου

Θεματική ενότητα 1 ΑΝΘΡΩΠΟΣ/ΠΡΟΣΩΠΟ

1.4. Ήθος 5

1.5. Αγιότητα 68

155 / 5

Θεματική ενότητα 2 ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ

2.1. Πίστη 108

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.